

USKRZYDLONE

USKRZYDLONE

2025 jest Rokiem Kobiet w Oświęcimiu. To szczególny czas, w którym chcemy zwrócić uwagę na znaczenie kobiet w historii, kulturze i życiu społecznym. Pragniemy także podkreślić rolę, jaką odgrywają one dzisiaj – w rodzinach, w lokalnych społecznościach, w nauce, sporcie, polityce czy sztuce. W ramach obchodów przygotowaliśmy cykl warsztatów dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Spotkania te mają stać się przestrzenią do rozmowy, dyskusji, refleksji i działania, a także inspiracją do budowania świata opartego na szacunku, równości i współpracy.

Zespół ds. Obchodów Roku Kobiet w Oświęcimiu

Cel warsztatów

Celem warsztatów jest przybliżenie uczennicom i uczniom tematyki praw kobiet, ukazanie ich znaczenia w codziennym życiu oraz zachęcenie do krytycznego myślenia na temat równości płci. Uczniowie poznają sylwetki ważnych kobiet z historii i współczesności, będą dyskutować o stereotypach i wyzwaniach, a także zastanowią się, jak mogą działać na rzecz równego traktowania w swoim środowisku. Warsztaty mają kształtować postawy otwartości, empatii i zaangażowania obywatelskiego. Są one zgodne wytycznymi z podstawy programowej dla poszczególnych klas.

Projekt artystyczny: Uskrzydłone

Projekt „Uskrzydłone” opiera się na idei symbolicznego i wspólnotowego działania: uczniowie i uczennice przygotowują kolorowe pióra, które zostaną połączone w duże, wspólne skrzydła. Zostaną one zaprezentowane w przestrzeni miasta Oświęcim. Pióra staną się symbolem wsparcia, troski i siły, którą można przekazać innym. Skrzydła – utworzone z pojedynczych piór staną się znakiem wspólnoty, solidarności i mocy, jaką daje współdziałanie. Skrzydła zaś są dedykowane dziewczętom i kobietom: mają symbolizować wolność, odwagę, marzenia i siłę do działania. Każde pióro to gest wsparcia dla nich.

Główne cele projektu:

- budowanie poczucia solidarności
- rozwijanie kreatywności i empatii
- tworzenie symbolu, który inspirować kobiety do „rozpostarcia skrzydeł” – realizowania marzeń i pewności siebie
- wzmacnianie idei, że razem możemy więcej

Warsztaty przygotowały:

Katarzyna Heród (Fundacja Miasto Pracownia): szkoła podstawowa – klasa I, II, III

Aleksandra Bielska (Oświęcimski Instytut Praw Człowieka): szkoła podstawowa – klasa IV-VI

Wioletta Oleś (Muzeum Zamek): szkoła podstawowa – klasy VII-VIII

Monika Bartosz (MOWP): szkoła ponadpodstawowa

Szkoła podstawowa: KLASA I

Czas realizacji: 45 minut

Poziom: klasa I szkoły podstawowej

Temat: *Nasze prawa, nasze skrzydła*

Odniesienie do podstawy programowej:

Edukacja polonistyczna

I.1.3 – słucha z uwagą lektur i tekstów czytanych przez nauczyciela/nauczycielkę oraz uczniów i uczennice

- dzieci słuchają bajki o piórku i opowieści o prawach kobiet.

I.1.6 – wypowiada się w formie ustnej w sposób zrozumiały dla innych

- Dzieci rozmowiają o bajce, kończą zdanie: *Najważniejsze prawo, jakie mam, to...*

I.1.9 – uczestniczy w rozmowie; zadaje pytania i udziela odpowiedzi

- dzieci odpowiadają na pytania nauczyciela/nauczycielki podczas rozmowy po przeczytaniu bajki i zabawy „Prawda czy fałsz”.

Edukacja społeczna

III.1.1 – identyfikuje się z grupą społeczną, do której należy: rodzina, klasa w szkole, społeczność lokalna; respektuje normy i reguły postępowania w tych grupach

- grupa wspólnie tworzy piórka jako element dużej wystawy (skrzydła); dzieci rozmowiają o wspólnych prawach.

III.1.2 – rozumie, że prawa i obowiązki dotyczą zarówno jego, jak i innych osób

- zabawa „Podnieś rękę” i „Prawda czy fałsz” – dzieci rozpoznają prawa i równość dziewcząt i chłopców.

III.1.4 – rozumie, że normy i zasady są ustalane przez społeczność

- dzieci zdobywają wiedzę, że kiedyś normy były inne (dziewczęta nie miały takich samych praw jak chłopcy), a dziś społeczność ustaliła zasady równości.

Edukacja plastyczna

IV.2.3 – posługuje się wybranymi technikami plastycznymi

- dzieci tworzą piórka z papieru i materiałów plastycznych.

IV.2.4 – podejmuje działalność plastyczną inspirowaną wyobraźnią, literaturą i życiem

- dzieci dekorują piórka nawiązujące do marzeń i praw dziecka.

Cele ogólne:

Uczeń/Uczennica:

- rozumie, czym są prawa dziecka i wie, że dziewczęta i chłopcy mają dziś równe prawa.
- uczestniczy w rozmowie, słucha bajki oraz potrafi wyrazić własne zdanie.
- zna ważny moment historyczny – rok **1918**, w którym kobiety w Polsce uzyskały prawa wyborcze – i rozumie, że dziś każda dziewczynka ma możliwość nauki i rozwoju.
- tworzy pracę plastyczną – piórko – i rozumie, że jest częścią wspólnego dzieła (skrzydeł równości w Roku Kobiet w Oświęcimiu).

Cele operacyjne:

Uczeń/uczennica:

- wie, co to są prawa dziecka i potrafię podać kilka przykładów.
- potrafi powiedzieć, że dziewczęta i chłopcy mają dzisiaj równe prawa.
- umie uważnie słuchać bajki i rozmawiać o niej.
- wie, że w 1918 roku kobiety w Polsce uzyskały prawa wyborcze i dzięki temu dziś chłopcy i dziewczęta mają równe możliwości.

Metody i formy pracy:

- dyskusja moderowana
- opowiadania/bajka terapeutyczna
- metody aktywizujące
- praca grupowa

Narzędzia i pomoce dydaktyczne:

- tekst bajki „Opowieść o Piórku, które pamiętało”.
- zdania do zabaw ruchowych („Podnieś rękę”, „Prawda czy fałsz”) – zapisane na kartce / slajdach.
- szablony piórek (wydrukowane na grubszym papierze, różne kształty).
- materiały plastyczne: kredki, flamastry, pastele, kolorowe papiery, bibuła, brokat, naklejki, klej, nożyczki.

Załączniki do scenariusza:

Załącznik 1: bajka „O Piórku, które pamiętało”

Załącznik 2: szablon piórka do pracy plastycznej

Przed zajęciami:

1. Przygotuj tekst bajki: wydrukuj bajkę „Opowieść o Piórku, które pamiętało” albo zapisz ją w notesie – tak, by łatwo było ją odczytać dzieciom.
2. Zadbaj o przestrzeń w sali. Ustaw miejsca tak, żeby dzieci mogły wygodnie usiąść w kręgu (podczas rozmowy i bajki). Zostaw też wolne miejsce na zabawy ruchowe („Podnieś rękę”, „Prawda czy fałsz”).
3. Przygotuj materiały do zabawy plastycznej. Wydrukuj szablony piórek na grubszym papierze (najlepiej różne kształty, żeby dzieci mogły wybrać).
4. Przygotuj kredki, kolorowe papiery, naklejki, bibułę, brokat, nożyczki i klej.
5. Zbierz materiały wizualne. Przygotuj kilka ilustracji lub zdjęć z okresu około 1918 roku (np. pierwsze kobiety, które walczyły o prawa wyborcze). Wydrukuj lub wyświetl je na ekranie – żeby dzieci mogły zobaczyć, jak wyglądały osoby, które walczyły o równość.
6. Zadbaj o atmosferę. Możesz przygotować spokojną muzykę w tle (np. na początek zajęć przy bajce lub podczas pracy plastycznej)

Przebieg zajęć:

Wstęp (5 minut)

Przebieg: Nauczyciel mówi do dzieci: Dzisiaj porozmawiamy o czymś bardzo ważnym – o prawach. Czy wiecie, co to są prawa? To takie zasady, które sprawiają, że każdy człowiek jest traktowany sprawiedliwie. Na przykład – każde dziecko ma prawo chodzić do szkoły, bawić się, mówić, co myśli i marzyć o tym, kim będzie w przyszłości. Ale dawno temu nie wszyscy mieli takie same prawa. Dzisiaj jest inaczej – i o tym właśnie opowiemy sobie na zajęciach. Dowiesz się, jak to się stało, że świat się zmienił i dlaczego teraz dziewczynki i chłopcy mają takie same prawa.

Rozwinięcie (25 minut)

Czas: 5 minut. Zabawa ruchowa: „Podnieś rękę jeśli to prawda”

Przebieg: Powiedz do dzieci: Dzisiaj porozmawiamy o czymś bardzo ważnym – o **prawach**. Czy wiecie, co to znaczy, że ktoś ma prawo do czegoś?” Dzieci odpowiadają. Nauczyciel przyjmuje każdą odpowiedź i podsumowuje.

Podsumowanie:

Prawa to takie zasady, które sprawiają, że każdy człowiek jest traktowany sprawiedliwie i ma równe szanse. Prawa chronią nas i pomagają nam dorastać, uczyć się i być szczęśliwym. Wyjaśnij dzieciom przebieg zabawy: Teraz przeczytam wam zdania. Jeśli uważacie, że to prawo istnieje i że każde dziecko je ma – podnieście rękę w górę. Jeśli nie – trzymajcie ręce na kolanach.

Przykładowe zdania:

- Każde dziecko ma prawo do zabawy (dzieci podnoszą rękę)
- Każde dziecko ma prawo chodzić do szkoły i się uczyć (dzieci podnoszą rękę)
- Tylko chłopcy mają prawo marzyć o tym, kim będą w przyszłości (ręce w dole)
- Każde dziecko ma prawo do miłości i rodziny (ręce w górę)
- Dziewczynki nie mogą zostać astronautkami (ręce w dole)
- Każdy człowiek ma prawo być traktowany z szacunkiem (ręce w górę)

Dokonaj podsumowania powyższego zadania: Widzicie? Dziś wszystkie te prawa należą do każdego dziecka – i do dziewcząt, i do chłopców. Ale dawno temu nie wszyscy mieli takie same prawa.

Dziewczęta nie mogły chodzić do wszystkich szkół, nie mogły wybierać zawodu, a nawet nie mogły głosować w wyborach. Chłopcy mogli – dziewczęta nie. Czy to było sprawiedliwe?

Czas: 5 minut. Trochę historii

Nawiąż do tego, że kiedyś były kobiety, które walczyły o równe prawa dla wszystkich.

Przygotowanie: pokaż 2–3 zdjęcia kobiet z początku XX wieku (sufrażystki, pierwsze polskie parlamentarzystki z 1919 r.).

Wprowadzenie (3–4 minuty): Powiedz dzieciom: Ponad 100 lat temu dziewczęta i kobiety nie miały takich samych praw jak chłopcy i mężczyźni. Nie mogły decydować, czy chcą chodzić do szkoły, nie mogły wybierać swojego zawodu, nie mogły głosować. To znaczy, że nie mogły współdecydować o sprawach swojego kraju.

Pokaż zdjęcia. Zapytaj:

- Co widzicie na tych fotografiach?
- Jak wyglądają kobiety?
- Dlaczego mogły zebrać się razem?

Dopowiedzenie:

Te kobiety walczyły o równe prawa. Pisały listy, organizowały spotkania, protesty i domagały się, by traktować je tak samo jak mężczyzn. W Polsce udało im się to w 1918 roku, kiedy kobiety dostały prawo głosu. Dzięki nim dzisiaj dziewczynki i chłopcy mają takie same możliwości – mogą chodzić do szkoły, zostać kim tylko chcą i w przyszłości decydować o sprawach swojego kraju.

Pytania do rozmowy:

- Jak byście się czuli, gdyby ktoś powiedział wam, że nie możecie chodzić do szkoły albo że nie możecie zostać kim chcecie?
- O jakich zawodach marzycie?
- Czy dziś dziewczynki i chłopcy mogą je wszystkie wykonywać?
- Dlaczego ważne jest, że ktoś kiedyś walczył o równe prawa?

Pokaż kilka zdjęć z tych czasów. Możesz powiedzieć: Spójrzcie, tak wyglądały kobiety ponad 100 lat temu, kiedy walczyły o to, aby dziewczynki i chłopcy mieli takie same prawa. To dzięki nim dziś możecie chodzić do szkoły i marzyć o byciu kim chcecie.

Wskazówka: W tej części możesz wprowadzić dzieciom pojęcie „sufrażystki”:

Kobiety, które dawno temu walczyły o to, żeby kobiety mogły głosować w wyborach – tak samo jak mężczyźni. W tamtych czasach kobiety nie miały prawa decydować o ważnych sprawach w swoim kraju. Sufrażystki organizowały marsze, spotkania, pisały listy i domagały się sprawiedliwości. Dzięki ich odwadze i wytrwałości kobiety w wielu krajach dostały prawo głosu. Możesz powiedzieć, że sufrażystki walczyły o równe prawa dla kobiet i mężczyzn.

Dla dzieci możesz użyć porównania: Wyobraź sobie, że w klasie tylko chłopcy mogą głosować, np. w wyborach na przewodniczącego klasy, a dziewczynki nie mogą. To byłoby niesprawiedliwe, prawda? Sufrażystki walczyły właśnie o to, żeby dziewczynki i chłopcy – a potem kobiety i mężczyźni – mieli takie same prawa.

Warto o tym pamiętać i mieć świadomość, że świat nie zawsze był równy dla wszystkich. Dziś nadal są jeszcze kraje, w których dziewczynki nie mogą być kim chcą.

Czas: 10 minut. Bajka „Piórko, które pamiętało”

Przebieg:

Zaproś uczniów, aby usiedli w kółku. Mogą też zostać w ławkach. Przeczytaj bajkę o Piórku, które pamiętało – załącznik nr 1.

Po przeczytaniu bajki zatrzymaj się na chwilę i powiedz: Teraz porozmawiamy o tym, co się wydarzyło w bajce. Chciałbym, żebyście spróbowali odpowiedzieć swoimi słowami. Tu nie ma złych odpowiedzi – każdy może powiedzieć to, co czuje. Ta bajka była trochę inna niż zwykłe opowieści – bo opowiadała o tym, co działo się naprawdę. Prawa dziewczynek i chłopców nie zawsze były takie same. Ale dzięki odważnym kobietom i wsparciu części mężczyzn w 1918 roku to się zmieniło.

Pytania otwierające (sprawdzenie rozumienia treści):

- Kogo spotkało piórko w bajce?
- Co mówiły dziewczynki o swoich marzeniach?
- Dlaczego piórku było smutno?
- Co robiły kobiety, żeby to zmienić?
- Co wydarzyło się w 1918 roku?

Pytania pogłębiające (refleksja i przeniesienie na życie dzieci):

- Jak byście się czuli, gdyby ktoś powiedział wam, że nie możecie chodzić do szkoły albo wybrać swojego zawodu?
- Dlaczego ważne jest, żeby dziewczynki i chłopcy mieli takie same prawa?
- Jakie prawa są dla was najważniejsze?
- O czym marzycie na przyszłość?
- Czy dziś dziewczynki i chłopcy mogą spełniać wszystkie marzenia – zostać pilotem, lekarką, astronautką?
- Dlaczego warto pamiętać o odważnych kobietach sprzed 100 lat?

Czas: 5 minut. Zabawa ruchowa „Prawda czy fałsz”

Instrukcje dodatkowe dla nauczyciela:

Unikaj moralizowania. Raczej prowadź rozmowę tak, by dzieci same odkrywały, co jest sprawiedliwe, a co nie.

Podkreśl rolę odwagi i wytrwałości. Powiedz: Kobiety nie poddały się, walczyły o swoje prawa – dzięki temu wy dziś macie możliwość uczyć się i marzyć o każdej przyszłości.

Przebieg:

Ustaw dzieci w dwóch rzędach po przeciwległych:

- lewa strona = TAK (prawda)
- prawa strona = NIE (fałsz)

Powiedz dzieciom:

Za chwilę będę czytać różne zdania. Jeśli uważacie, że zdanie jest prawdziwe – przechodźcie na stronę TAK. Jeśli uważacie, że to fałsz – idźcie na stronę NIE.

Pamiętajcie, że to zabawa, w której uczymy się, jakie prawa mają dziewczynki i chłopcy. Gotowi?.

Wskazówka: Możesz wcześniej oznakować strony sali, a dla urozmaicenia zabawy wręczyć dzieciom kolorowe karteczki: czerwoną (nie) i zieloną (tak). Mogą podnosić je podczas przemieszczania się.

Prowadzenie zabawy

Po każdym zdaniu nauczyciel chwilę czeka, aż dzieci się ustawią po stronach.

Pyta: *Dlaczego wybraliście tę stronę?* – zachęca do krótkich odpowiedzi.

Jeśli dzieci się mylą – nauczyciel/nauczycielka spokojnie wyjaśnia.

Możesz wybrać 6–8 zdań, w zależności od czasu i energii grupy. Dobrze działa, jeśli wpleciemy 1–2 zdania historyczne.

Zdania do odczytania

Edukacja i szkoła

- Dziewczeta i chłopcy mogą chodzić do szkoły.
- Dawniej dziewczeta nie zawsze mogły chodzić do szkoły.
- Tylko chłopcy mogą uczyć się matematyki.

Zawody i marzenia

- Dziewczeta mogą zostać astronautkami.
- Tylko chłopcy mogą być pilotami.
- Dziewczeta i chłopcy mogą wybierać, kim zostaną w przyszłości.
- Tylko dziewczeta mogą być nauczycielkami.

Prawa i wolności

- Każde dziecko ma prawo do zabawy.
- Dziewczynki i chłopcy mogą głosować, kiedy dorosną.
- Tylko chłopcy mogą decydować o sprawach państwa.

Życie codzienne

- Tylko chłopcy mogą prowadzić samochód.
- Dziewczeta i chłopcy mogą uprawiać sport.
- Dawniej kobiety musiały walczyć o równe prawa.
- Dzięki odważnym kobietom i wspierającym je mężczyznom dziś dziewczeta i chłopcy mają równe prawa.

Podsumowanie:

Gdy dzieci zakończą zabawę, poproś je, by usiadły w kole.

Powiedz:

Widzieliście, że na niektóre zdania odpowiadaliśmy tak, a na inne nie. Dzięki temu wiemy, które rzeczy są prawdą, a które były tylko niesprawiedliwymi przekonaniami sprzed lat. Widzicie? Dzisiaj prawa są takie same dla dziewczynek i chłopców. Każdy może się uczyć, marzyć, bawić i decydować, co chce robić w przyszłości. Kiedyś nie było tak sprawiedliwie, ale dzięki odważnym kobietom i mężczyznom świat się zmienił.

Najważniejsze punkty podsumowania:

- Dzisiaj dziewczęta i chłopcy mają równe prawa – mogą chodzić do szkoły, wybierać zawód, uprawiać sport.
- Kiedyś tak nie było – dziewczęta miały mniej możliwości. Dopiero w 1918 roku kobiety w Polsce dostały prawa wyborcze, co spowodowało, że mogły głosować, ale i być wybieranymi do Sejmu.
- Dzięki ich odwadze dziś dziewczęta mogą nie tylko marzyć o wszystkim, ale i to osiągnąć – mogą być astronautkami, pilotkami, sportowczyniami, naukowczyniami, kim tylko chcą.

Czas: 10 minut. Praca plastyczna – Piórka Równości**Przebieg:**

Powiedz do dzieci: Teraz każdy z was robi swoje własne piórko. Robimy je z okazji Roku Kobiet w Oświęcimiu. To bardzo ważne wydarzenie w naszym mieście – przypomina nam, że dziewczynki i chłopcy mają dziś takie same prawa, a kobiety i mężczyźni są równie ważni. Nie tylko wy będziecie robić piórka – w różnych klasach i miejscach dzieci też przygotowują swoje. Wszystkie piórka razem stworzą ogromne skrzydła, które pojawią się na wystawie. Będziecie mogli potem odnaleźć swoje piórko wśród innych i zrobić sobie z nim zdjęcie. Te skrzydła będą symbolem tego, że wszyscy razem – dziewczęta i chłopcy – możemy wlatywać wysoko, kiedy mamy równe prawa.

Dekorowanie – dzieci kolorują, ozdabiają piórko według własnego pomysłu. Mogą: narysować symbole tego, co jest dla nich ważne (np. szkoła, dom, serce, książki, sport, marzenia), używać dowolnych kolorów i ozdób.

Podpisanie pracy – każde dziecko może podpisać piórko swoim imieniem (albo inicjałem) na odwrocie – dzięki temu łatwiej je odnajdzie na wystawie.

Wskazówka:

Skrzydła możecie wykonać dowolną techniką plastyczną.

Zachęcaj dzieci: To twoje wyjątkowe piórko – każde jest inne, każde piękne. Tak jak ludzie – każdy jest ważny.

Podkreślaj: Wasze piórka razem stworzą wielkie skrzydła. To Skrzydła Równości, które przypominają, że razem możemy więcej.

Zakończenie (5 minut)

Przebieg:

Podsumowując zajęcia możesz wykorzystać słowa: Dzisiaj wykonaliście świetną pracę! W ramach podsumowania możesz zrobić krąg refleksji. Poproś dzieci, by usiadły w kręgu i powiedz: Dzisiaj rozmawialiśmy o prawach – o tym, że dziewczęta i chłopcy mają dziś takie same możliwości. Chciałbym/chciałabym, żeby każdy, kto chce, dokończył zdanie: „**Najważniejsze prawo, jakie mam, to...**”

Na koniec podziękuj dzieciom za wspaniałą pracę i aktywność.

Załącznik nr 1: Opowiadanie „Lena i Piórko Równości”

Dawno, dawno temu w pewnej wiosce mieszkała dziewczynka o imieniu Lena. Bardzo lubiła się bawić, rysować i marzyć, kim zostanie, gdy dorośnie. Czasem jednak słyszała smutne słowa: Dziewczęta nie mogą chodzić do szkoły, dziewczęta nie mogą decydować, kim zostaną w przyszłości. Lena nie rozumiała, dlaczego ktoś tak mówi, i czuła się wtedy niesprawiedliwie traktowana.

Pewnego dnia, kiedy spacerowała po łące, znalazła na drodze białe piórko. Podniosła je delikatnie i nagle usłyszała cichy głos: Jestem Piórkiem Równości. Przyleciałem, żeby przypomnieć ci, że każde dziecko – dziewczynka i chłopiec – mają takie same prawa.

– To znaczy, że ja też mogę chodzić do szkoły? – zapytała Lena.

– Tak – masz prawo do nauki. – odpowiedziało piórko.

– A mój brat może zostać nauczycielem albo lekarzem? – spytała.

– Oczywiście! Każde dziecko ma prawo marzyć i uczyć się, by spełniać swoje marzenia.

Lena bardzo się ucieszyła, ale piórko dodało poważnym głosem:

– Wiesz, dawno temu dziewczęta naprawdę nie miały takich praw. Ale odważne kobiety walczyły o to, żeby świat był sprawiedliwy. I w Polsce, w roku 1918, dziewczęta i kobiety dostały prawo, by głosować i decydować o swoim życiu. To dzięki nim dzisiaj, ty i inne dziewczęta, możecie uczyć się, wybierać zawody i marzyć o przyszłości.

Lena uśmiechnęła się szeroko.

– A czy mamy prawo do zabawy?

– Tak.

– Do bycia kochaną?

– Tak.

– Do wyrażania swojego zdania?

– Tak.

Lena poczuła się lekka, jakby sama miała skrzydła. Pobiegła do innych dzieci i opowiedziała im o Piórku Równości. Od tego dnia, gdy ktoś czuł się niesprawiedliwie traktowany, przypominał sobie o piórku. Dziewczęta teraz wiedziały, że prawa, to coś, co należy się każdemu człowiekowi. I dla każdego są one takie same. Bo prawa są jak skrzydła – pomagają każdemu rosnąć i wlatywać coraz wyżej.

Szkoła podstawowa: KLASY II i III

Czas realizacji: 45 minut

Poziom: klasy II i III szkoły podstawowej

Temat: *Nasze prawa, nasze skrzydła*

Odniesienie do podstawy programowej:

Edukacja polonistyczna

I.1.4 – rozmawia na temat wysłuchanego tekstu, odpowiada na pytania

- uczniowie odpowiadają na pytania otwierające i pogłębiające dotyczące bajki i zdjęć z 1918 roku.

I.1.6 – wyraża własne zdanie i uzasadnia je

- w rozmowie po bajce dzieci mówią, czy coś było sprawiedliwe lub niesprawiedliwe, uzasadniają swoje stanowisko.

I.1.9 – uczestniczy w rozmowie, zadaje pytania i odpowiada na pytania

- w pracy w parach i w rozmowie dzieci zadają pytania o prawa, marzenia i historię.

Edukacja społeczna

III.1.1 – identyfikuje się z grupą społeczną, do której należy: rodzina, klasa, społeczność lokalna; respektuje normy i reguły postępowania

- dzieci współpracują w zabawach i w pracy plastycznej, wiedzą, że wspólne „skrzydła” są dziełem całej grupy.

III.1.2 – rozumie, że ludzie – niezależnie od płci – mają równe prawa i obowiązki

- w zabawie „Prawda czy fałsz” i w rozmowie po bajce uczniowie i uczennice odkrywają, że dziewczęta i chłopcy mają takie same prawa.

III.1.4 – zna ważne wydarzenia historyczne związane ze społecznością narodową

- wyjaśnienie, że w 1918 roku kobiety w Polsce otrzymały prawa wyborcze, a wcześniej walczyły o równość; dzieci oglądają zdjęcia z epoki.

Edukacja plastyczna

IV.1.3 – wypowiada się w działalności plastycznej na podany temat

- uczniowie i uczennice wykonują własne piórka, które symbolizują prawa i marzenia.

IV.1.6 – podejmuje działalność w zespole, tworząc wspólne dzieło

- piórka zebrane razem tworzą wspólne skrzydła – dzieło całej klasy i wielu dzieci.

Cele ogólne: Uczeń/uczennica:

- rozumie, czym są prawa dziecka i wie, że wszyscy mają dziś równe prawa.
- uczestniczy w rozmowie, słucha bajki oraz potrafi wyrazić własne zdanie.
- zna ważny moment historyczny – **1918 rok**, w którym kobiety w Polsce uzyskały prawa wyborcze – i rozumie, że dzięki odważnym kobietom i wspierającym je mężczyznom dziś wszystkie dziewczęta mają możliwość nauki i wyboru drogi życiowej.
- tworzy pracę plastyczną – piórko – i rozumie, że jest częścią wspólnego dzieła (Skrzydeł Równości w Roku Kobiet w Oświęcimiu).

Cele operacyjne:

Uczeń/uczennica:

- wie, co to są prawa dziecka i potrafię podać kilka przykładów.
- potrafi powiedzieć, że dziewczęta i chłopcy mają dzisiaj równe prawa.
- umie uważnie słuchać bajki i rozmawiać o niej.
- wie, że w 1918 roku kobiety w Polsce uzyskały prawa wyborcze i dzięki temu dziś chłopcy i dziewczęta mają równe możliwości rozwoju.

Metody i formy pracy:

- dyskusja moderowana
- opowiadania/bajka terapeutyczna
- metody aktywizujące
- praca grupowa

Narzędzia i pomoce dydaktyczne:

- tekst bajki „Opowieść o Piórku, które pamiętało”.
- zdania do zabaw ruchowych („Podnieś rękę”, „Prawda czy fałsz”) – zapisane na kartce/slajdach.
- szablony piórek (wydrukowane na grubszym papierze, różne kształty).
- materiały plastyczne: kredki, flamastry, pastele, kolorowe papiery, bibuła, brokat, naklejki, klej, nożyczki.

Załączniki do scenariusza:

Załącznik nr 1: bajka „O Piórku, które pamiętało”

Załącznik nr 2: szablon piórka do pracy plastycznej

PRZED ZAJĘCIAMI:

1. Wydrukuj bajkę „Opowieść o Piórku, które pamiętało” albo zapisz ją w notesie – tak, by łatwo było ją odczytać dzieciom.
2. Zadbaj o przestrzeń w sali. Ustaw miejsca tak, żeby dzieci mogły wygodnie usiąść w kręgu. Zostaw też wolne miejsce na zabawy ruchowe („Podnieś rękę” oraz „Prawda czy fałsz”).
3. Przygotuj materiały do zabawy plastycznej Wydrukuj szablony piórek na grubszym papierze (najlepiej różne kształty, żeby dzieci mogły wybrać).
4. Przygotuj kredki, kolorowe papiery, naklejki, bibułę, brokat, nożyczki i klej.
5. Zbierz materiały wizualne. Przygotuj kilka ilustracji lub zdjęć z okresu około 1918 roku (np. pierwsze kobiety, które walczyły o prawa wyborcze). Wydrukuj lub wyświetl je na ekranie – żeby dzieci mogły zobaczyć, jak wyglądały osoby, które walczyły o równość kobiet i mężczyzn w życiu społeczno-politycznym.
6. Zadbaj o atmosferę. Możesz przygotować spokojną muzykę w tle (np. na początek zajęć przy bajce lub podczas pracy plastycznej)
7. Zastanów się nad symbolicznym gestem na zakończenie (np. wspólne „machanie skrzydłami”).

Przebieg zajęć:

Wstęp (5 minut)

Przebieg: Nauczyciel mówi do dzieci: Dzisiaj porozmawiamy o czymś bardzo ważnym – **o prawach**. Czy wiecie, co to są prawa? To takie zasady, które sprawiają, że każdy człowiek jest traktowany sprawiedliwie. Na przykład – każde dziecko ma prawo chodzić do szkoły, bawić się, mówić, co myśli i marzyć o tym, kim będzie w przyszłości. Ale dawno temu nie wszyscy mieli takie same prawa. Dzisiaj jest inaczej – i o tym właśnie opowiemy sobie na zajęciach. Dowiesz się, jak to się stało, że świat się zmienił i dlatego teraz dziewczynki i chłopcy mają takie same prawa.

Rozwinięcie (25 minut)

Czas: 5 minut. Zabawa ruchowa: „Podnieś rękę jeśli to prawda”

Przebieg:

Powiedz do dzieci: „Dzisiaj porozmawiamy o czymś bardzo ważnym – **o prawach**. Czy wiecie, co to znaczy, że ktoś ma prawo do czegoś?” Dzieci odpowiadają. Nauczyciel przyjmuje każdą odpowiedź i podsumowuje.

Podsumowanie:

Prawa to takie zasady, które sprawiają, że każdy człowiek jest traktowany sprawiedliwie i ma równe szanse. Prawa chronią nas i pomagają nam dorastać, uczyć się i być szczęśliwym.

Wyjaśnij dzieciom przebieg zabawy: Teraz przeczytam wam zdania. Jeśli uważacie, że to prawo istnieje i że każde dziecko je ma – podnieście rękę w górę. Jeśli nie – trzymajcie ręce na kolanach.

Przykładowe zdania:

- Każde dziecko ma prawo do zabawy. (dzieci podnoszą rękę)
- Każde dziecko ma prawo chodzić do szkoły i się uczyć. (dzieci podnoszą rękę)
- Tylko chłopcy mają prawo marzyć o tym, kim będą w przyszłości. (ręce w dół)
- Każde dziecko ma prawo do miłości i rodziny. (ręce w górę)
- Dziewczeta nie mogą zostać astronautkami. (ręce w dół)
- Każdy człowiek ma prawo być traktowany z szacunkiem. (ręce w górę)

Dokonaj podsumowania powyższego zadania: Widzicie? Dziś wszystkie te prawa należą do każdego dziecka – i do dziewcząt, i do chłopców. Ale dawno temu nie wszyscy mieli takie same prawa. Dziewczeta nie mogły chodzić do wszystkich szkół, nie mogły wybierać zawodu, a nawet nie mogły głosować w wyborach. Chłopcy mogli – dziewczeta nie. Czy to było sprawiedliwe?

Czas: 10 minut. Trochę historii

Nawiąż do tego, że kiedyś były kobiety, które walczyły o równe prawa dla wszystkich.

Przygotowanie: pokaż 2–3 zdjęcia kobiet z początku XX wieku (sufrażystki, pierwsze polskie parlamentarzystki z 1919 r.).

Wprowadzenie (3–4 minuty):

Powiedz dzieciom:

Ponad 100 lat temu dziewczęta i kobiety nie miały takich samych praw jak chłopcy i mężczyźni. Nie mogły decydować, czy chcą chodzić do szkoły, nie mogły wybierać swojego zawodu, nie mogły głosować. To znaczy, że nie mogły współdecydować o sprawach swojego kraju.

Pokaż zdjęcia. Zapytaj:

- Co widzicie na tych fotografiach?
- Jak wyglądają kobiety?
- Dlaczego mogły zebrać się razem?

Dopowiedzenie: Te kobiety walczyły o równe prawa. Pisały listy, organizowały spotkania, protesty i domagały się, by traktować je tak samo jak mężczyzn. W Polsce udało im się to w 1918 roku, kiedy kobiety dostały prawo głosu. Dzięki nim dzisiaj dziewczęta i chłopcy mają takie same możliwości – mogą chodzić do szkoły, zostać kim tylko chcą i w przyszłości decydować o sprawach swojego kraju.

Pytania do rozmowy:

- Jak byście się czuli, gdyby ktoś powiedział wam, że nie możecie chodzić do szkoły albo że nie możecie zostać kim chcecie?
- O jakich zawodach marzycie?
- Czy dziś dziewczynki i chłopcy mogą je wszystkie wykonywać?
- Dlaczego ważne jest, że ktoś kiedyś walczył o równe prawa?

Wskazówka: W tej części możesz wprowadzić dzieciom pojęcie „sufrażystki”:

- Kobiety, które dawno temu walczyły o to, żeby mogły głosować w wyborach – tak samo jak mężczyźni. W tamtych czasach kobiety nie miały prawa decydować o ważnych sprawach w swoim kraju. Sufrażystki organizowały marsze, spotkania, pisały listy i domagały się sprawiedliwości. Dzięki ich odwadze i wytrwałości, w wielu krajach kobiety dostały prawo głosu. Możesz powiedzieć, że sufrażystki walczyły o **równe prawa dla kobiet i mężczyzn**.
- Dla dzieci możesz użyć porównania: Wyobraź sobie, że w klasie tylko chłopcy mogą głosować, np. w wyborach na przewodniczącego klasy, a dziewczęta nie mogą. To byłoby niesprawiedliwe, prawda? Sufrażystki walczyły właśnie o to, żeby dziewczęta i chłopcy – a potem kobiety i mężczyźni – mieli takie same prawa.

Pokaż kilka zdjęć z tych czasów. Możesz powiedzieć: Spójrzcie, tak wyglądały kobiety ponad 100 lat temu, kiedy walczyły o to, aby dziewczęta i chłopcy mieli takie same prawa. To dzięki nim dziś możecie chodzić do szkoły i marzyć o byciu kim chcecie. Warto o tym pamiętać i warto mieć świadomość, że świat nie zawsze był równy dla wszystkich – do dzisiaj nie jest, gdyż są kraje w których dziewczęta dalej nie mogą być kim chcą.

Czas: 10 min. Bajka „Piórko, które pamiętało”

Przebieg:

Zaproś uczniów i uczennice, aby usiedli w kółku. Mogą też zostać w ławkach. Przeczytaj bajkę o Piórku, które pamiętało – załącznik nr 1.

Po przeczytaniu bajki zatrzymaj się na chwilę i powiedz: Teraz porozmawiamy o tym, co się wydarzyło w bajce. Spróbujcie opowiedzieć o tym swoimi słowami. Tu nie ma złych odpowiedzi – każdy może powiedzieć to, co czuje. Ta bajka była trochę inna niż zwykłe opowieści – bo opowiadała o tym, co działo się naprawdę. Prawa dziewcząt i chłopców nie zawsze były takie same. Ale dzięki odważnym kobietom wspieranym przez niektórych mężczyzn w 1918 roku to się zmieniło.

Pytania otwierające (sprawdzenie rozumienia treści)

- Kogo spotkało piórko w bajce?
- Co mówiły dziewczęta o swoich marzeniach?
- Dlaczego piórku było smutno?
- Co robiły kobiety, żeby to zmienić?
- Co wydarzyło się w 1918 roku?

Pytania pogłębiające (refleksja i przeniesienie na życie dzieci)

- Jak byście się czuli, gdyby ktoś powiedział wam, że nie możecie chodzić do szkoły albo wybrać swojego zawodu?
- Dlaczego ważne jest, żeby dziewczęta i chłopcy mieli takie same prawa?
- Jakie prawa są dla was najważniejsze?
- O czym marzycie w przyszłości?
- Czy dziś dziewczęta i chłopcy mogą spełniać wszystkie marzenia – zostać pilotem/pilotką, lekarzem/lekarką, astronautą/astronautką?
- Dlaczego warto pamiętać o odważnych kobietach sprzed 100 lat?

Instrukcje dodatkowe dla nauczyciela:

Unikaj moralizowania. Raczej prowadź rozmowę tak, by dzieci same odkrywały, co jest sprawiedliwe, a co nie.

Podkreśl rolę odwagi i wytrwałości. Powiedz: Kobiety nie poddały się, walczyły o swoje prawa – dzięki temu wy dziś macie możliwość uczyć się i wybierać swoją przyszłość

Czas: 5 minut. Zabawa ruchowa „Prawda czy fałsz”

Przebieg:

Ustaw dzieci w dwóch rzędach po przeciwległych:

- lewa strona = TAK (prawda)
- prawa strona = NIE (fałsz)

Powiedz dzieciom:

Za chwilę będę czytać różne zdania. Jeśli uważacie, że zdanie jest prawdziwe – przechodźcie na stronę TAK. Jeśli uważacie, że to fałsz – idźcie na stronę NIE.

Pamiętajcie, że to zabawa, w której uczymy się, jakie prawa mają dziewczynki i chłopcy. Gotowi?.

Wskazówka: Możesz oznakować strony sali, a dla urozmaicenia zabawy wręczyć dzieciom kolorowe karteczki: czerwoną (NIE) i zieloną (TAK). Mogą podnosić je podczas przemieszczania się.

Po każdym zdaniu nauczyciel/nauczycielka chwilę czeka, aż dzieci się ustawią po wybranej stronie. Pyta: *Dlaczego wybraliście tę stronę?* – zachęca do krótkich odpowiedzi i wyjaśnia ewentualne wątpliwości.

Możesz wybrać 6–8 zdań, w zależności od czasu i energii grupy. Dobrze działa, jeśli wpleciemy 1–2 zdania historyczne.

Zdania do odczytania

Edukacja i szkoła

- Dziewczeta i chłopcy mogą chodzić do szkoły.
- Dawniej dziewczeta nie zawsze mogły chodzić do szkoły.
- Tylko chłopcy mogą uczyć się matematyki.

Zawody i marzenia

- Dziewczeta mogą zostać astronautkami.
- Tylko chłopcy mogą być pilotami.
- Dziewczeta i chłopcy mogą wybierać, kim zostaną w przyszłości.
- Tylko dziewczynki mogą być nauczycielkami.

Prawa i wolności

- Każde dziecko ma prawo do zabawy.
- Dziewczynki i chłopcy mogą głosować, kiedy dorosną.
- Tylko chłopcy mogą decydować o sprawach państwa.

Życie codzienne

- Tylko chłopcy mogą prowadzić samochód.
- Dziewczeta i chłopcy mogą uprawiać sport.
- Dawniej kobiety musiały walczyć o równe prawa.
- Dzięki odważnym kobietom wspieranym przez niektórych z mężczyzn dziś dziewczeta i chłopcy mają równe prawa.

Podsumowanie:

Gdy dzieci zakończą zabawę, poproś je, by usiadły w kole.

Powiedz: Widzieliście, że na niektóre zdania odpowiadaliśmy tak, a na inne nie. Dzięki temu wiemy, które rzeczy są prawdą, a które były tylko niesprawiedliwymi przekonaniem sprzed lat. Widzicie? Dzisiaj prawa są takie same dla dziewcząt i chłopców. Każdy może się uczyć, marzyć, bawić i decydować, co chce robić w przyszłości. Kiedyś nie było tak sprawiedliwie, ale dzięki odważnym kobietom i mężczyznom świat się zmienił.

Najważniejsze punkty podsumowania:

- Dzisiaj dziewczęta i chłopcy mają równe prawa – mogą chodzić do szkoły, wybierać zawód, uprawiać sport, itp.
- Kiedyś tak nie było – dziewczęta miały mniej możliwości. Dopiero w 1918 roku kobiety w Polsce dostały prawa wyborcze, co spowodowało, że mogły głosować, ale i być wybieranymi do Sejmu.
- Dzięki ich odwadze dziś dziewczęta mogą nie tylko marzyć o wszystkim, ale i to osiągnąć – mogą być astronautkami, pilotkami, sportowczyniami, naukowczyniami, kim tylko chcą.
- Dzięki ich odwadze dziś dziewczęta mogą nie tylko marzyć o wszystkim, ale i to osiągnąć – mogą być astronautkami, pilotkami, sportowczyniami, naukowczyniami, kim tylko chcą.

Czas: 15 minut. Praca plastyczna „Piórka Równości”

Przebieg:

Powiedz do dzieci:

Teraz każdy z was zrobi swoje własne piórko. Robimy je z okazji Roku Kobiet w Oświęcimiu. To bardzo ważne wydarzenie w naszym mieście – przypomina nam, że dziewczęta i chłopcy mają dziś takie same prawa, a kobiety i mężczyźni są równie ważni. Nie tylko wy będziecie robić piórka – w różnych klasach i miejscach dzieci też przygotowują swoje. Wszystkie piórka razem stworzą ogromne skrzydła, które pojawią się na wystawie. Będziecie mogli potem odnaleźć swoje piórko wśród innych i zrobić sobie z nim zdjęcie. Te skrzydła będą symbolem tego, że wszyscy razem – dziewczęta i chłopcy – możemy wzlatywać wysoko, kiedy mamy równe prawa.

Dzieci kolorują, ozdabiają piórko według własnego pomysłu. Mogą: narysować symbole tego, co jest dla nich ważne (np. szkoła, dom, serce, książki, sport, marzenia), używać dowolnych kolorów i ozdób.

Podpisanie pracy – każde dziecko może podpisać piórko swoim imieniem (albo inicjałem) na odwrocie – dzięki temu łatwiej je odnajdzie na wystawie.

Wskazówka:

Skrzydła możecie wykonać dowolną techniką plastyczną.

Zachęcaj dzieci: To twoje wyjątkowe piórko – każde jest inne, każde piękne. Tak jak ludzie – każdy jest inny, ale ważny.

Podkreślaj: Wasze piórka razem stworzą wielkie skrzydła. To skrzydła równości, które przypominają, że wszyscy jesteśmy równi i razem możemy więcej.

Zakończenie (5 minut)

Przebieg:

Podsumowując zajęcia możesz wykorzystać słowa: *Dzisiaj wykonaliście świetną pracę!*
W ramach podsumowania możesz zrobić krąg refleksji: poproś dzieci, by usiadły w kręgu i powiedz:

Dzisiaj rozmawialiśmy o prawach – o tym, że dziewczynki i chłopcy mają dziś takie same możliwości. Chciałabym/chciałbym, żeby każdy, kto chce, dokończył zdanie:

Najważniejsze prawo, jakie mam, to...

Na koniec podziękuj dzieciom za wspaniałą pracę i aktywność.

Załącznik nr 1: Opowiadanie „Piórko, które pamiętało”

Dawno, dawno temu, w pewnym miasteczku żyło niezwykle piórko. Nie było ani zwykłym ptasim piórkiem, ani ozdobą – było piórkiem pamięci. Latało po świecie i zbierało historie ludzi.

Kiedyś, ponad sto lat temu, piórko usłyszało smutne rozmowy dziewczynek. Jedna mówiła:

– *Chciałabym chodzić do szkoły, ale nie mogę...*

Druga wzdychała:

– *Marzę, żeby zostać lekarką, ale dziewczętom nie wolno...*

A inna marzyła:

– *Chciałabym być pilotką, ale mówią, że to tylko dla chłopców...*

Piórko fruwało nad nimi i było mu bardzo smutno. Wiedziało, że to niesprawiedliwe.

Ale wtedy pojawiły się odważne kobiety. Zbierały się razem, rozmawiały i powtarzały:

– *Chcemy, żeby dziewczęta i chłopcy miały takie same prawa!*

Nie było łatwo – niektórzy się śmiali, inni krzyczeli, że to niemożliwe. Ale kobiety nie poddawały się. Walczyły długo i wytrwale. W ich staraniach wspierali je niektórzy z mężczyzn. W końcu nadszedł rok **1918**. Polska odzyskała wolność, a razem z nią wolność dostały kobiety – mogły głosować i decydować o swoim życiu.

Piórko zatańczyło wtedy w powietrzu z radości. Od tamtej pory niesie wiadomość dzieciom na całym świecie: **Dziewczęta i chłopcy mają równe prawa. Możecie marzyć i spełniać swoje marzenia. Dzięki odwadze tych, które walczyły, macie skrzydła, które unoszą was wysoko.**

Szkoła podstawowa: KLASY IV-VI

Czas realizacji: 45 minut

Poziom: klasy IV-VI szkoły podstawowej

Temat: *Prawa kobiet wczoraj i dziś – równość zaczyna się od wiedzy*

Odniesienie do podstawy programowej:

Historia:

I.4 – Umieszcza procesy i fakty historyczne w czasie oraz porządkuje je i ustala związki przyczynowo-skutkowych.

- uczniowie i uczennice pracują z osią czasu

II.4 – Objasnia związki przyczynowo-skutkowych, analizuje zjawiska i procesy historyczne.

- uczniowie i uczennice zapoznają się z historią walki o prawa kobiet

II. 5 – Dostrzega potrzeby poznawania przeszłości dla rozumienia procesów zachodzących we współczesności.

- uczniowie i uczennice rozmawiają o obecnej sytuacji kobiet w Polsce oraz na świecie i o tym, jaki wpływ na ich życie mają te wydarzenia.

Wiedza o społeczeństwie:

I.3 – wyjaśnia znaczenie aktywności obywatelskiej

- uczniowie i uczennice przedstawiają swoje opinie na temat wagi przyznania kobietom biernych i czynnych praw wyborczych

I.5 – ma podstawową wiedzę na temat praw człowieka, środków masowego przekazu oraz wybranych spraw międzynarodowych

- podczas krótkiego wykładu uczniowie i uczennice zostają zaznajomieni z historią przyznania praw wyborczych kobietom, dowiadują się również o tym, z jakimi problemami borykają się kobiety obecnie.

Cele ogólne:

- zwiększenie świadomości uczniów i uczennic na temat praw kobiet
- poznanie historii walki o prawa kobiet
- rozwijanie postaw szacunku, równości i empatii

Cele operacyjne:

Uczeń/uczennica:

- wie kiedy zostały przyznane prawa wyborcze kobietom w Polsce oraz w innych krajach
- potrafi powiedzieć, jak wyglądała sytuacja kobiet przed 1918 rokiem w Polsce
- Rozumie, z jakimi problemami mierzą się kobiety współcześnie.

Metody i formy pracy:

- dyskusja moderowana
- analiza przypadków

- praca indywidualna bądź praca w parach
- praca z osią czasu

Narzędzia i pomoce dydaktyczne:

- karta pracy (załącznik nr 1)
- historie Marianny, Zofii, Antoniego (załącznik nr 2)
- Pióro Równości (załącznik 3)
- prezentacja dostępna pod adresem: www.oipc.pl.

Przebieg lekcji

1. Wprowadzenie: 5 minut

Krótkie pytania otwierające skierowane wszystkich do uczniów i uczennic:

Co to są prawa człowieka? Czy prawa kobiet są takie same jak prawa mężczyzn?

Dla nauczyciela:

Co to są prawa człowieka? PREZENTACJA

Prawa człowieka to zasady i wolności, które przysługują każdemu – niezależnie od wieku, płci, koloru skóry, pochodzenia czy religii. Oznacza to, że każdy człowiek ma prawo do życia, wolności, nauki, wyrażania zdania i bycia traktowanym z szacunkiem.

Czy prawa kobiet są takie same jak prawa mężczyzn? PREZENTACJA

Tak – kobiety i mężczyźni mają takie same prawa. Ale w przeszłości kobiety nie zawsze były traktowane równo. Dlatego dziś mówimy o prawach kobiet, by przypominać, że dziewczęta i kobiety powinny mieć takie same szanse jak chłopcy i mężczyźni – w szkole, w pracy i w życiu codziennym.

2. Karta pracy nr 1: Poznajemy bohaterów (10 minut)

Uczniowie otrzymują KARTĘ PRACY (załącznik nr 1). Pracują indywidualnie lub w parach. Uczeń/uczennica odczytują krótkie historie trzech osób: dwóch kobiet i mężczyzny żyjących w Polsce w przeddzień odzyskania przez Polskę niepodległości (załącznik nr 2 lub PREZENTACJA).

Po przeczytaniu tekstów, uczniowie odpowiadają na pytania:

- *Jakie życie prowadzi Marianna? Z jakimi trudnościami się mierzy?*

(proponowane odpowiedzi: brak wykształcenia i informacji o swoich prawach, ciężka praca fizyczna i ubóstwo, brak wsparcia)

- *Jakie marzenia i cele ma Zofia?*

(proponowane odpowiedzi: Zofia chce studiować, pracować, głosować w wyborach)

- *Jakie plany na przyszłość ma Antoni?*

(proponowane odpowiedzi: Antoni pójdzie na studia i zostanie lekarzem)

Uczniowie wpisują imię odpowiedniej postaci przy każdym zdaniu

Walczy o prawa kobiet: _____**ZOFIA**_____

Nie zna swoich praw: _____**MARIANNA**_____

Ma szeroki zakres praw i możliwości: _____**ANTONI**_____

Karta pracy nr 2. Prawa kobiet – dawniej i dziś (10 minut)

Krótką prelekcją na temat praw kobiet kiedyś i dzisiaj odczytana przez nauczyciela (lub PREZENTACJA):

Czy wiecie, że nie tak dawno temu kobiety nie miały takich samych praw jak mężczyźni?

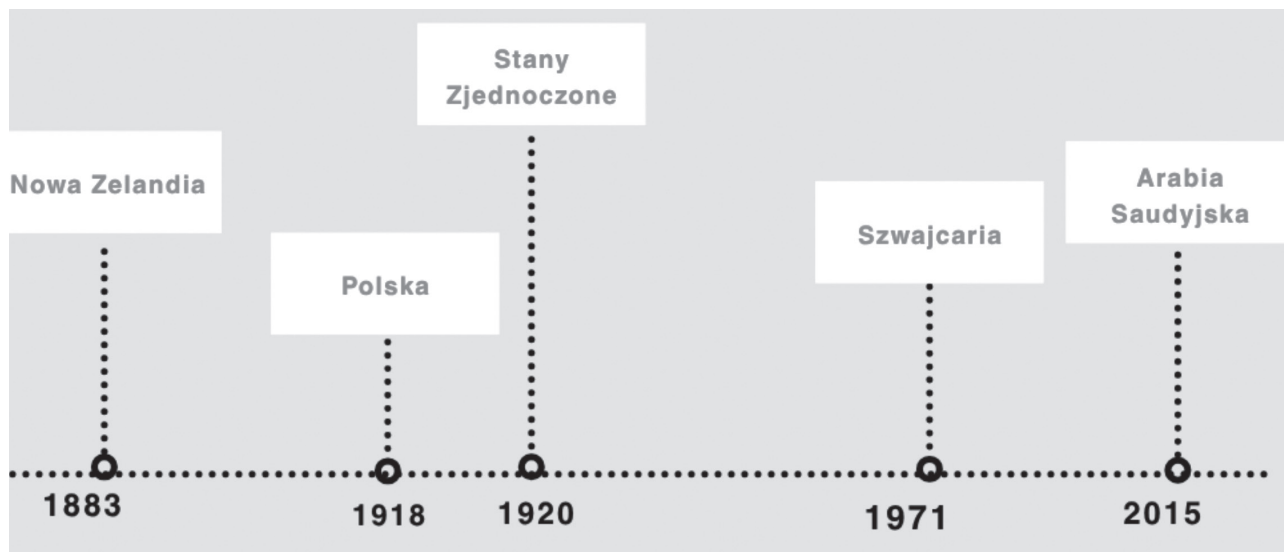
Dawniej kobiety nie mogły głosować w wyborach, nie mogły studiować na uniwersytecie, tego co naprawdę chciały, a nawet często nie mogły same decydować o swoim życiu. W wielu krajach kobieta musiała pytać męża o zgodę na pracę albo nie mogła sama posiadać domu czy konta w banku. Jeśli podejmowały pracę, to ich zarobki były dużo niższe niż zarobki mężczyzn na tym samym stanowisku, a kobieta za kierownicą to był bardzo rzadki widok.

Na szczęście wiele kobiet walczyło o zmianę tych niesprawiedliwych zasad. Nazywamy je **działaczkami na rzecz praw kobiet** lub **sufrażystkami**. Pierwszym krajem, w którym sufrażystki wywalczyły prawo do głosowania była Nowa Zelandia. Polki mogły głosować od 1918 roku. Dzięki ich odwadze dziś dziewczynki mogą chodzić do szkoły, kobiety mogą pracować w różnych zawodach, być naukowczyniami, lekarkami, sportowczyniami, a nawet premierkami czy prezydentkami!

Dziś kobiety i mężczyźni w większości krajów mają równe prawa – ale w niektórych miejscach na świecie kobiety wciąż mają trudniej. Nie mogą chodzić do szkoły, pracy. Nie mogą same wybrać sobie męża ani wyjść na spacer bez nadzoru mężczyzny. Nie mogą głosować w wyborach. Małe dziewczynki nie mogą bawić się, bo muszą wykonywać ciężką, fizyczną pracę. Dlatego tak ważne jest, żeby pamiętać o równości, wspierać się nawzajem i traktować wszystkich z szacunkiem – bez względu na to, czy ktoś jest chłopcem czy dziewczyną.

Bo równe prawa to sprawiedliwość dla wszystkich!

Zadaniem uczniów jest dopisanie do roku zaznaczonego na osi czasu nazw krajów, w których obywatelki otrzymały prawa wyborcze (**PREZENTACJA**)

Uczniowie zaznaczają, które z poniższych praw miały kobiety w Polsce w 1910 roku. Wyjaśnij uczniom prawidłowe odpowiedzi (**lub PREZENTACJA**):

Prawo do edukacji na uczelniach wyższych – TAK

(ale dopiero od 1894 roku na Uniwersytecie Jagiellońskim. Początkowo jednak kobiety mogły być tylko wolnymi słuchaczkami i studiować na nielicznych, wybranych kierunkach, takich jak np. filozofia lub farmacja).

Prawo do takiego samego zarobku jak mężczyźni będący na tym samym stanowisku – NIE

(w 1910 roku zarobki kobiet były znacznie niższe niż mężczyzn. Kobiety, pracowały głównie w rolnictwie, fabrykach i szwalniach, a ich płace były często o połowę niższe niż płace mężczyzn wykonujących tę samą pracę.)

Prawo do głosowania – NIE

(prawo do głosowania w Polsce kobiety otrzymały w 1918 roku)

Prawo do prowadzenia samochodu – TAK

(W 1910 roku kobiety mogły zdobywać prawo jazdy, zwłaszcza w zaborze austriackim. Były to jednak **przypadki jednostkowe, dotyczące zazwyczaj kobiet zamożnych, wykształconych i należących do wyższych warstw społecznych**. Jedną z pierwszych kobiet, która zdobyła prawo jazdy była Maria Skłodowska-Curie. Dla porównania w Arabii Saudyjskiej kobiety mogą zdawać na prawo jazdy dopiero od 2018 roku)

Karta pracy nr 3: Prawa kobiet dziś/PODSUMOWANIE (10 minut)

Zadaniem uczniów jest podkreślić zdania, które według nich mówią o tym, jakie prawa mają obecnie kobiety w Polsce.

Kobieta ma prawo mieć swoje zdanie.

Kobieta może głosować w wyborach.

Kobieta musi być zawsze cicho.

Kobieta może zostać nauczycielką.

Kobiety nie mogą mówić o polityce.

Kobieta ma prawo do nauki na kierunku, jaki sobie wybierze.

Uczniowie i uczennice kończą zdania, a następnie dzielą się swoimi przemyśleniami:
Gdyby kobiety nie miały prawa głosu, to... (warto w tym miejscu podkreślić, że gdyby taka sytuacja miała miejsce, to potrzeby i perspektywa kobiet mogłyby być pomijane w decyzjach politycznych, społecznych i ekonomicznych, co prowadziłoby do nierówności i niesprawiedliwości)...

Uważam, że kobiety i mężczyźni powinni mieć te same prawa, bo..... (zaznacz, że kobiety i mężczyźni powinni mieć takie same prawa, bo wszyscy ludzie, niezależnie od płci, zasługują na równe traktowanie, szacunek i możliwość decydowania o własnym życiu)...

Najbardziej podoba mi się w historii Zofii to, że... (dzięki kobietom takim jak Zofia, polepszyła się sytuacja kobiet w Polsce. Należy znać swoje prawa i walczyć o poprawę losu, kiedy widzimy niesprawiedliwość)...

Praca plastyczna (10 minut)

Uczniowie wykonują **pióro**. Na przygotowanym szablonie (załącznik nr 3) piszą życzenia dla dziewcząt i kobiet, pióro kolorują dowolnie.

Załącznik nr 1

KARTA PRACY

1. Poznajemy bohaterów

Przeczytaj historie Marianny, Zofii i Antoniego. Odpowiedz na pytania:

Jakie życie prowadzi Marianna?

.....

.....

.....

Z jakimi trudnościami się mierzy?

.....

.....

.....

Jakie marzenia i cele ma Zofia?

.....

.....

.....

Jakie plany na przyszłość ma Antoni?

.....

.....

Napisz, która z postaci:

Walczy o prawa kobiet:

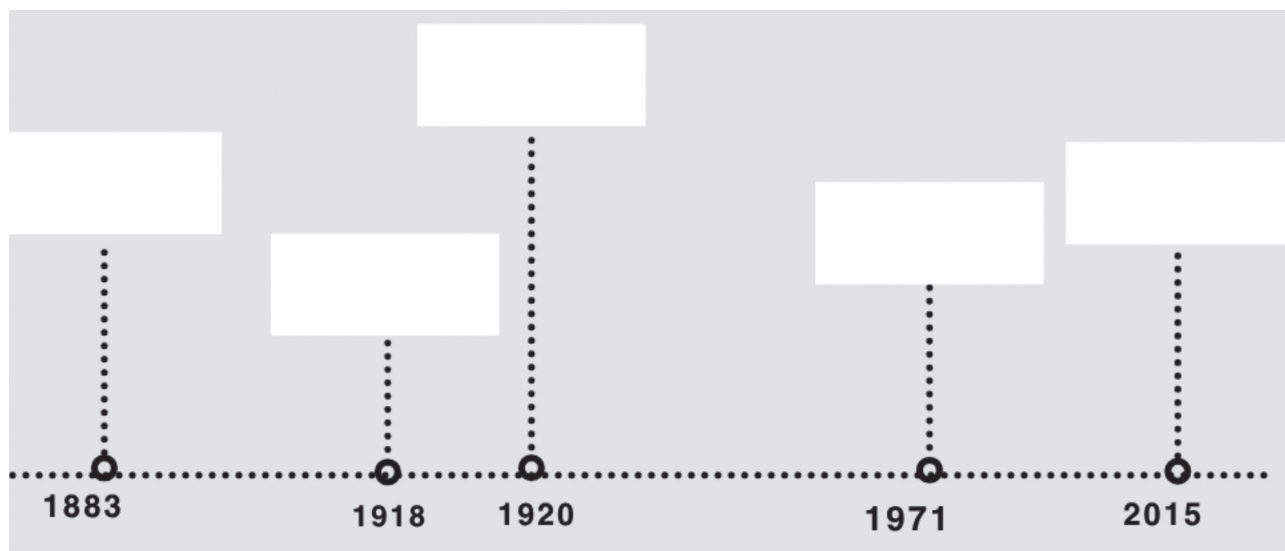
Nie zna swoich praw:

Ma szeroki zakres praw i możliwości:

2. Prawa kobiet – dawniej i dziś

Dopisz do roku zaznaczonego na osi czasu nazwę kraju, w którym obywatelki otrzymały prawa wyborcze:

- Polska - 1918,
- Nowa Zelandia - 1883,
- Szwajcaria - 1971,
- Arabia Saudyjska - 2015,
- Stany Zjednoczone - 1920.

Podkreśl, które z poniższych praw miały kobiety w Polsce w 1910 roku:

- Prawo do głosowania
- Prawo do edukacji na wyższych uczelniach
- Prawo do takiego samego zarobku jak mężczyźni będący na tym samym stanowisku
- Prawo do prowadzenia samochodu

3. Prawa kobiet dziś

Zaznacz, które zdania, które według Ciebie mówią o tym, jakie prawa mają obecnie kobiety w Polsce:

- Kobieta może głosować w wyborach.
- Kobieta musi być zawsze cicho.
- Kobieta może zostać nauczycielką.
- Tylko mężczyźni mogą mówić o polityce.
- Kobieta ma prawo do nauki.

Dokończ zdania:

Gdyby kobiety nie miały prawa głosu, to.....

.....

Uważam, że kobiety i mężczyźni powinni mieć te same prawa, bo.....

.....

Najbardziej mi się w historii Zofii to, że.....

.....

Załącznik nr 2 lub PREZENTACJA

Historia Marianny – kobiety biednej, mieszkającej na wsi

Marianna ma 35 lat i mieszka w małej wiosce niedaleko Lublina. Jej życie nie jest łatwe. Codziennie bardzo wcześnie wstaje, żeby napalić w piecu, nakarmić kury i świnię, a potem iść pracować w polu. Jej mąż, Stanisław, pracuje dorywczo, ale często nie ma pracy. Mają troje dzieci.

Marianna nie chodziła do szkoły – umie tylko trochę czytać. Nigdy nikt jej nie powiedział, że jako kobieta ma jakieś prawa. Nie wie, że kobiety w Polsce walczą właśnie o prawo do głosowania. Nigdy nawet nie przyszło jej do głowy, że mogłaby wziąć udział w wyborach. Nie ma też możliwości, aby uczyła się dalej.

Marianna często czuje się zmęczona i smutna, ale nie narzeka. Wie, że musi być silna dla swoich dzieci. Gdy słyszy, że w mieście są kobiety, które uczą się i pracują w biurach, nie bardzo w to wierzy. Myśli: „To nie dla mnie. Jestem tylko chłopką”.

Historia Zofii – kobiety z wyższych sfer, która walczy o prawa kobiet

Zofia ma 28 lat i mieszka w Warszawie. Urodziła się w bogatej rodzinie – jej ojciec był prawnikiem, a matka nauczycielką. Zofia skończyła szkołę i studia. Zawsze interesowała się tym, co dzieje się w kraju i na świecie. Lubi czytać gazety i rozmawiać o polityce.

Zofia nie chce być tylko „panią domu”. Marzy o tym, by kobiety miały takie same prawa jak mężczyźni. Chce, żeby mogły studiować, pracować, głosować i być szanowane. Píše artykuły do gazet, organizuje spotkania kobiet, rozmawia z posłami i posłankami.

Wielu ludzi nie rozumie Zofii. Niektórzy mówią, że przesadza. Inni śmieją się, że „kobieta nie powinna się wtrącać do polityki”. Nawet jej własny brat uważa, że Zofia „za dużo myśli”. Ale ona się nie poddaje. Wie, że jej walka ma sens – dla niej i dla innych kobiet.

Historia Antoniego – młodego chłopaka, który rozpocznie studia na wyższej uczelni

Antoni ma 18 lat i mieszka w Warszawie. Jego rodzina ma dobre warunki – tata jest urzędnikiem, mama uczy w szkole. Antoni kończy gimnazjum i planuje pójść na studia. Interesuje się historią i polityką. Antoni będzie w tym roku głosował po raz pierwszy – wie, że jego głos jest istotny. Chce być kimś ważnym, może nawet lekarzem.

Szkoła podstawowa: KLASY VII – VIII

Czas realizacji: 45 minut

Poziom: klasa VII –VIII szkoły podstawowej

Temat: *Kobiety zmieniające świat i moje miasto*

Odniesienie do podstawy programowej:

Historia

I.2 – umie korzystać z informacji z różnych źródeł historycznych (teksty, ikonografia)

- uczniowie i uczennice analizują biogramy kobiet z Oświęcimia.

I.4 – umieszcza wydarzenia w czasie, porządkuje je i wskazuje związki przyczynowo-skutkowe

- uczniowie i uczennice pracują z osią czasu dotyczącą praw kobiet.

II.5 – dostrzega znaczenie poznawania przeszłości dla rozumienia współczesności

- uczniowie i uczennice dyskutują o sytuacji kobiet dawniej i dziś.

Wiedza o społeczeństwie

I.3 – wyjaśnia znaczenie aktywności obywatelskiej

- uczniowie i uczennice podają przykłady działań kobiet w Oświęcimiu i na świecie.

I.5 – zna podstawowe prawa człowieka i ich znaczenie

- uczniowie i uczennice dyskutują o równości płci i wyzwaniach współczesnych kobiet.

Cele ogólne:

- zwiększenie świadomości uczniów na temat praw kobiet

Cele operacyjne:

Uczeń/uczennica

- rozumie, czym są prawa człowieka i prawa kobiet,
- zna kluczowe momenty w historii praw kobiet na świecie i w Polsce,
- poznaje wybrane kobiety z historii Oświęcimia i ich wkład w rozwój miasta,
- potrafi porównać sytuację kobiet dawniej i dziś,
- rozwija postawy szacunku i równości wobec ludzi.

Metody i formy pracy:

- pogadanka z klasą
- praca z osią czasu
- praca w grupach
- analiza tekstu źródłowego
- praca z materiałem ikonograficznym.

Narzędzia i pomoce dydaktyczne:

- karty pracy (załączniki)
- kolorowe pisaki, tablica / flipchart.

Przebieg lekcji

1. Wprowadzenie (5 minut) – Karta pracy nr 1 – dla nauczyciela

- Rozmowa otwierająca: Co oznacza hasło Rok Kobiet? Dlaczego mówimy o prawach kobiet? Czy prawa kobiet zawsze były oczywiste?
- Na tablicy zapisanie skojarzeń uczniów: równość, prawo głosu, wykształcenie, praca, historia.

2. Oś czasu (10 minut) – Karta pracy nr 2

Nauczyciel prezentuje oś czasu z najważniejszymi datami (można przygotować dużą wersję na papierze lub w prezentacji multimedialnej), poniżej wybrane przykłady:

- 1791 – Deklaracja praw kobiety i obywatelki (Francja, Olympe de Gouges)
- 1848 – Seneca Falls Convention (USA, początek ruchu sufrażystek)
- 1893 – Nowa Zelandia – prawo głosu dla kobiet
- 1918 – Polska – prawa wyborcze dla kobiet
- 1952 – ONZ – Konwencja o prawach politycznych kobiet
- lata 90. XX wieku – rosnąca rola kobiet w Polsce
- 2020+ – współczesne debaty o prawach kobiet

3. Kobiety zmieniające świat (7 minut) – Karta pracy nr 3 (przykładowe nazwiska, można tworzyć własne tabele)

Dyskusja: uczniowie i uczennice podają nazwiska znanych kobiet, które zmieniły świat. Omówienie, czym się zasłużyły.

4. Kobiety zmieniające moje miasto – praca w grupach (10 minut)

Uczniowie i uczennice otrzymują Karty Pracy nr 4, każdy biogram powinien być osobno wydrukowany z sylwetkami 5 kobiet z Oświęcimia (księżna Eufrozyna, Leopoldyna Sta-wecka, Jadwiga Orłowska, Helena Stupka, Pola Bukietyńska).

Zadanie: odpowiedzieć na pytania (karta nr 4A):

1. Co robiła ta kobieta?
2. Z jakim okresem historii Oświęcimia jest związana?
3. Jakie wartości reprezentuje?
4. Czy miała wpływ na innych?

Po 10 minutach grupy prezentują wnioski.

5. Dyskusja – prawa kobiet dziś (8 minut)

Nauczyciel/Nauczycielka rozdaje arkusz z pytaniami do zaznaczenia (Karta Pracy nr 5). Wspólne omówienie: Czy dziś w Polsce wszystkie kobiety mają równe prawa? Jakie są wyzwania dla kobiet w XXI wieku?

6. Podsumowanie (5 minut)

Uczniowie/uczennice dokończają zdanie: Najważniejszą rzeczą, jakiej dowiedziałem/-am się na tej lekcji, jest...

Nauczyciel/nauczycielka podkreśla znaczenie historii praw kobiet i lokalnych bohaterek.

Karta pracy nr 1 (krótkie streszczenie dla nauczyciela/nauczycielki)

W XVIII wieku doszło do dwóch rewolucji, które zmieniły całkowicie spojrzenie na prawa człowieka.

Pierwsze to wojna amerykańska, która doprowadziła do uchwalenia **Deklaracji niepodległości z 1776 r.**, uznającej prawa naturalne za niezbywalne, których rząd musi przestrzegać, oraz powstania Stanów Zjednoczonych. **Deklaracja uznała prawo obywateli do oporu wobec władzy, która naruszałaby jej postanowienia.** Dopełnieniem tych przemian było **uchwalenie 17 września 1787 r. Konstytucji Stanów Zjednoczonych** (weszła w życie w 1789 r.) oraz **jednych z pierwszych poprawek do niej, w których znalazły się gwarancje wolności obywatelskich w postaci wolności, prawa do procesu, wolności słowa i religii, prawa do petycji i pokojowych zgromadzeń (I poprawka) oraz gwarancje nietykalności osobistej (IV poprawka).**

Drugą rewolucją była Wielka Rewolucja Francuska, w wyniku której **Konstytuanta uchwaliła 26 sierpnia 1789 r. Deklarację praw człowieka i obywatela** – pierwszy kompleksowy dokument zawierający prawa człowieka. W Deklaracji uznano, że prawa człowieka są naturalne, niezbywalne i święte. Postanowienia Deklaracji praw człowieka i obywatela obejmowały równouprawnieniem jedynie mężczyzn. Wbrew apelom Konstytuanta odrzuciła objęcie kobiet prawami człowieka, co skłoniło Olimpię de Gouges do opublikowania **Deklaracji praw kobiety i obywatelki we wrześniu 1791.**

XIX wiek przyniósł również intensyfikację starań o prawa różnych innych grup społecznych. Na tym tle szczególnie wyróżniała się walka o prawa kobiet – zapoczątkowana jeszcze w XVIII stuleciu przez sufrażystki, domagające się równości praw wyborczych, a kontynuowana w różnym stopniu i miejscach na świecie aż po czasy obecne.

Uchwalenie Karty ONZ dało początek procesowi umiędzynarodowienia idei praw człowieka oraz ich ochrony. **10 GRUDNIA 1948 R. ZGROMADZENIE OGÓLNE ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH UCHWALIŁO POWSZECHNĄ DEKLARACJĘ PRAW CZŁOWIEKA.** Niestety, ponieważ nie jest ona umową międzynarodową, to nie stanowi ona źródła zobowiązań międzynarodowych, a jej postanowienia nie są wiążące dla państw członkowskich ONZ.

W 1973 r. w Helsinkach rozpoczęły się obrady Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE), które trwały do **1 sierpnia 1975 r. Na koniec obrad został przyjęty Akt Końcowy KBWE, w którym zapisano zobowiązania dotyczące praw człowieka.** Uznano, że są one istotnym czynnikiem pokoju na świecie oraz sprawiedliwości i dobrobytu. Ich przestrzeganie zapewnia rozwój przyjaznych stosunków i współpracy międzynarodowej. Niestety Akt Końcowy KBWE nie zawierał decyzji i mechanizmów dotyczących wdrażania w życie zawartych w nim postanowień. Ustalono je dopiero na konferencji w Wiedniu w 1989 r. **W dokumencie kopenhaskim KBWE z 1990 r. zawarto postanowienia dotyczące praw człowieka: wolność słowa, zgromadzeń, prawo do własności, zakaz tortur, prawa dziecka, odrzucenie kary śmierci. Na mocy tego dokumentu przyznano też prawa mniejszościom narodowym.**

Karta pracy nr 2

W kolejnych dziesięcioleciach prawa wyborcze uzyskiwały kobiety w kolejnych państwach:

- **1791 – Deklaracja praw kobiety i obywatelki (Francja, Olympe de Gouges),**
- **1848 – Seneca Falls Convention (USA, początek ruchu sufrażystek),**
- 1893 – Nowa Zelandia (w pełni w 1919),
- 1902 – Australia (na poziomie federalnym, z wyjątkiem rdzennej ludności aż do 1962 roku),
- 1906 – Finlandia,
- 1908 – Dania (w pełni w 1915),
- 1913 – Norwegia,
- 1917 – Kanada (w pełni w 1919), Holandia (w pełni w 1919), Rosja, Łotwa, Estonia,
- **1918 – Polska,** Litwa, Niemcy, Austria, Wielka Brytania (w pełni w 1928),
- 1919 – Szwecja (potwierdzone w 1921), Węgry (w pełni w 1945), Belgia (w pełni w 1948), Luksemburg, Gruzja, Białoruś, Ukraina,
- 1920 – Stany Zjednoczone (19. poprawka do Konstytucji Stanów Zjednoczonych, wcześniej w zależności od stanu), Czechosłowacja,
- 1930 – Turcja (w pełni w 1934),
- 1931 – Portugalia (w pełni w 1976), Hiszpania,
- 1937 – Bułgaria (w pełni w 1944),
- 1944 – Francja, Grecja,
- 1945 – Włochy, Jugosławia,
- 1946 – Rumunia, Japonia (potwierdzone w 1947), Korea Północna,
- 1947 – Indie, Pakistan, Chiny, Tajwan, Singapur, Malta, Meksyk, Argentyna,
- 1948 – Izrael, Korea Południowa,
- 1971 – Szwajcaria (kanton Appenzell Innerrhoden – dopiero w 1990 roku),
- 2006 – Zjednoczone Emiraty Arabskie (rozszerzone w wyborach 2011),
- 2015 – Arabia Saudyjska.

Karta pracy nr 3

Kobiety zmieniające świat – biogramy

IMIĘ I NAZWISKO	KRÓTKI BIOGRAM
SPORT	
Anette Kellerman (1886–1975)	W wieku 16 lat zdobyła bowiem rekord świata w pływaniu na 100 metrów kobiet. Przywdziała jako pierwsza kobieta na świecie, jednocześnie, przylegający ściśle do ciała, strój kąpielowy i tak zaprezentowała się nad wodą. Na tym jednak nie poprzestała. Założyła własną firmę szyjącą stroje kąpielowe.
Amelia Earhart (1897–1937)	Sławę przyniósł jej samotny przelot nad Atlantykiem. Zrobiła to jako pierwsza kobieta na świecie, 20 maja 1932 roku wsiadła do eleganckiej maszyny firmy Lockheed Vega 5B w Harbour Grace na Nowej Funlandii i wyruszyła w stronę Paryża. Taki był cel podróży. Niestety pogoda i błędy w nawigacji poniosły Earhart do Irlandii Północnej.
Halina Konopacka (1900–1989)	Lekkoatletka, dyskobolka, pierwsza polska złota medalistka olimpijska (igrzyska w Amsterdamie w 1928).
Wanda Rutkiewicz (1943–1992)	16 października 1978 r. Wanda Rutkiewicz jako trzecia kobieta na świecie i pierwsza Europejka zdobyła Mount Everest, jej osiągnięcia ją w gronie najlepszych himalaistek w historii, Wanda Rutkiewicz została wpisana do Księgi rekordów Guinnessa jako pierwsza kobieta, która zdobyła szczyt K2
Serena Williams (ur. 1981r.)	Amerykańska tenisistka, uważana za jedną z najlepszych w historii. Zdobyła 23 tytuły wielkoszlemowe w singlu. Symbol determinacji i przełamywania barier rasowych w sporcie
Iga Świątek (ur. 2001 r.)	Polska tenisistka, najmłodsza zwyciężczyni French Open od 1992 roku. Od 2022 roku liderka rankingu WTA. Znana z działalności charytatywnej i promowania zdrowia psychicznego
Simone Biles (ur. 1997 r.)	Amerykańska gimnastyczka sportowa, wielokrotna mistrzyni olimpijska i świata. (32 medale). Słynie z niezwyklej siły, odwagi i otwartego mówienia o zdrowiu psychicznym sportowców.

Justyna Kowalczyk (ur. 1983r.)	Polska biegaczka narciarska, mistrzyni olimpijska, świata i Pucharu Świata. Przykład pracowitości, wytrwałości i konsekwencji w dążeniu do celu.
SZTUKA	
Frida Kahlo (1907–1954)	Meksykańska malarka, której twórczość pełna jest symboliki i odwołań do kultury Meksyku. Zasłynęła autoportretami i szczerym ukazywaniem bólu oraz tożsamości.
Wisława Szymborska (1923–2012)	polska poetka, eseistka, krytyczka, tłumaczka, felietonistka; laureatka Nagrody Nobla w dziedzinie literatury (1996), dama Orderu Orła Białego.
Coco Chanel (1883–1971)	Ikona stylu, która zrewolucjonizowała świat mody. Wylansowała proste, minimalistyczne fasony, pozbawione ozdób suknie, golfy, sportowe kroje i fryzury „na pazia”. Kobiety pokochały jej legendarną „małą czarną” i jedyną tolerowaną przez Chanel biżuterię – perły.
Maria Callas (1923–1977)	Grecko-amerykańska śpiewaczka operowa, ikona opery XX wieku. Znana z niezwyklej charyzmy scenicznej i wierności sztuce.
Olga Tokarczuk (ur. 1962)	Polska pisarka, eseistka, poetka i autorka scenariuszy, psycholożka, laureatka Nagrody Nobla w dziedzinie literatury za rok 2018, laureatka The Man Booker International Prize 2018 za powieść Bieguni oraz dwukrotna laureatka Nagrody Literackiej „Nike” za powieści: Bieguni i Księgi Jakubowe. Jej książki poruszają tematykę historii, tożsamości i relacji człowieka z przyrodą.
Zaha Hadid (1950–2015)	Iracko-brytyjska architektka, pierwsza kobieta wyróżniona Nagrodą Pritzкера. Jej projekty cechuje odważna, futurystyczna forma.
NAUKI ŚCISŁE	
Maria Skłodowska-Curie (1867–1934)	Pierwsza kobieta, która dostała Nagrodę Nobla i pierwsza osoba, która tę nagrodę otrzymała dwukrotnie, prekursorka badań nad promieniotwórczością, wraz z mężem Pierrem odkryli polon i rad.
Rosalind Franklin (1920–1958)	Brytyjska biofizyczka, chemiczka i krystalografka, której badania przyczyniły się do odkrycia struktury DNA. Jej praca została doceniona pośmiertnie

Jane Goodall (1934–2025)	Brytyjska prymatolożka, (etnolog, antropolog). która przez dziesięciolecia badała życie szympanśów w Afryce. Orędowniczka ochrony środowiska
Marry Anning (1799–1847)	To pierwsza i bodajże najmłodsza paleontolog w historii. To właśnie jej odkrycia zmieniły sposób myślenia o genezie naszego gatunku. Anning jako dwunastolatka znalazła szczątki dinozaura. Jej pracą, późniejszymi badaniami i wnioskami inspirował się sam Karol Darwin, ale niestety, w swojej słynnej książce „O pochodzeniu gatunku” zapomniał wspomnieć o pomocy Marry.
Ada Lovelace (1815–1852)	XIX-wieczna matematyczka, pionierka programowania. Jako pierwsza opisała algorytm przeznaczony do wykonania przez maszynę liczącą.
Virginia Apgar (1909–1974)	Amerykańska lekarz medycyny, która stworzyła pierwszą w historii metodę oceny stanu noworodka po przejściu do życia poza macicą: „Skala Apgar”. Była pierwszą kobietą, która zdobyła profesorski tytuł na Columbia University of Physicians and Surgeons.
POLITYKA	
Margaret Thatcher (1925–2013)	Pierwsza kobieta premier Wielkiej Brytanii, która zapisała się w historii jako „Żelazna Dama”.
Anna Walentynowicz (1929–2010)	Działaczka społeczna, opozycjonistka w PRL-u, współzałożycielka Wolnych Związków Zawodowych w Polsce, ikona ruchu Solidarność, odznaczona Orderem Orła Białego.
Malala Yousafzai (ur. 1997)	Najmłodsza laureatka Pokojowej Nagrody Nobla (2014), walcząca o prawa dziewcząt do edukacji, pakistańska działaczka na rzecz praw kobiet, zwłaszcza na rzecz ich prawa do nauki.

Karta pracy nr 4

1. EUFROZYNA – KSIĘŻNA OŚWIĘCIMSKA

Życie księżnej zapewne potoczyło się nie tak jak ona sama by sobie tego życzyła. Poślubiona obcemu mężczyźnie, musiała opuścić rodzinne strony i zamieszkać w obcym księstwie. Mimo, że jej życie jest owiane tajemnicą i nie dysponujemy wieloma szczegółami jej na temat jej losów, to i tak pamięć o tej postaci przetrwała na kartach historii, odciskając swoje piętno w dziejach miasta Oświęcimia oraz całego księstwa.

Nawet data jej narodzin jest niepewna, przypuszcza się, że urodziła się między 1292–1294 r. Była córką Bolesława II płockiego, wywodziła się z bardzo znamienitego rodu.

Była bardzo zaangażowana w życie polityczne księstwa, po śmierci męża Władysława I oświęcimskiego sprawowała opiekę nad synem Janem i współuczestniczyła w rządach nad księstwem. Z uwagi na niepełnoletniość syna pełniła rolę regentki w latach 1321–1324. Zapewne do końca jej życia to jest do 1328 lub 1329 r. stanowiła ważną postać na dworze książęcym.

Z mężem, księciem Władysławem doczekali się kilkorga dzieci, źródła informują nas o trójce z nich. Jedynym znanym nam synem pary książęcej był Jan, późniejszy książę oświęcimski znany jako Jan I Scholastyk. Oprócz tego posiadamy wiedzę o córce Annie oraz nieznannej z imienia kolejnej córce.

Z księżną Eufrozyną związany jest również ciekawy przykład średniowiecznej pieczęci. W klasztorze cysterskim w Mogile zachował się dokument wystawiony w roku 1324. Pergamin został opatrzony woskową pieczęcią księżnej Eufrozyny. W polu pieczęci znajduje się scena Zwiastowania Najświętszej Marii Panny, między postacią Marii i archanioła Gabriela klęczy postać Eufrozyny. Anioł trzyma wstęgę z napisem **AVE MARIA**. Dookoła pieczęci znajduje się napis: **S. EUFRASIE DUCISSE OSSVENCIMENSIS** czyli **Pieczęć Eufrozyny księżnej oświęcimskiej**.

Postać księżnej Eufrozyny stanowi przykład średniowiecznej kobiety, której rola nie ograniczała się jedynie do pozostawania żoną własnego męża. Aktywnie uczestniczyła w życiu dworu książęcego angażując się najważniejsze przedsięwzięcia takie jak założenie klasztoru na terenie miasta. Przez pewien okres samodzielnie, jako regentka, sprawowała rządy w księstwie jednocześnie przygotowując swego syna do objęcia władzy w przyszłości.

2. LEOPOLDYNA STAWECKA – ŻOŁNIERKA. ZAKONNICA

Leopoldyna Stawicka urodziła się 1896 r. w Bochni. Leopoldyna pierwsze lata swojego życia spędziła w Bochni, tam też ukończyła szkołę powszechną. Związała się ze Związkiem Strzeleckim. W 1914 r. rozpoczęła naukę w Seminarium Nauczycielskim w Bochni. Po wybuchu I wojny światowej zaangażowała się w zbieranie funduszy i zakup uzbrojenia dla formujących się Legionów Polskich. Z czasem, w męskim przebraniu wstąpiła do I Brygady Legionów. Została ranna w czasie walk. Powróciła do Bochni. Ukończyła, zorganizowany przez Naczelny Komitet Narodowy, kurs pielęgniarek. W 1916 roku została skierowana przez NKN do szpitala wojskowego w Bochni, w którym opiekowała się rannymi legionistami. W okresie wojny polsko-ukraińskiej brała udział w pomocy dla obrońców Lwowa.

Wstąpiła tam do Ochotniczej Legii Kobiet. W 1919 r. otrzymała odznakę Orłęta, nadawaną obrońcom Kresów Wschodnich. Otrzymała awans na podporucznika. W 1921 r. złożyła podanie o zwolnienie ze służby wojskowej, a w razie odmowy prosiła o bezterminowy urlop. 29 listopada 1925 r. rozpoczęła nowicjat w Zakonie Serafitek w Oświęcimiu. Przybrała imię Maria Pelagia. Zmarła w 1933 r. w Białce Tatrzańskiej.

3. JADWIGA ORŁOWSKA – NAUCZYCIELKA Z POWOŁANIA

Jadwiga Orłowska (Matlak, Marciniak) urodziła się 25 września 1898 r. w Łętowni koło Jordanowa. Pochodziła z rodziny o silnych tradycjach patriotycznych. Była najmłodszą córką Aleksandra Orłowskiego, kompozytora, dyrektora urzędu pocztowego w Oświęcimiu i długoletniego radnego miasta. W czasie I wojny światowej Jadwiga Orłowska czynnie działała w „Lidze Kobiet” przy Naczelnym Komitecie Narodowym w Oświęcimiu. Pozyskiwała wtedy między innymi środki przeznaczone na cele legionowe. W maju 1920 r. podjęła pracę w szkole powszechnej w Tczewie a następnie w szkole mieszanej w Oświęcimiu-Barakach. Od 1 września 1922 r., nauczala w szkole powszechnej żeńskiej w Oświęcimiu. Po wybuchu II wojny światowej władze niemieckie zamknęły wszystkie polskie szkoły na terenie miasta. Aby uniknąć wywiezienia na roboty przymusowe do III Rzeszy, Jadwiga Matlak podjęła zatrudnienie w firmie elektrycznej. Przez cały okupacji prowadziła tajne komplety. Łącznie udzielała lekcji 37 uczniom. W 1940 r. jej mąż został aresztowany przez Niemców, a później zamordowany w KL Mauthausen. Po wojnie Jadwiga Matlak ponownie objęła posadę nauczycielki języka polskiego w Szkole Podstawowej nr 1 im. Królowej Jadwigi w Oświęcimiu, gdzie pracowała aż do 1973 r. Przez wiele lat Jadwiga prowadziła zespół artystyczny i chór szkolny. Jadwiga Marciniak zmarła w wieku 83 lat w 1981 r.

4. HELENA STUPKA – DZIAŁACZKA SPOŁECZNA, PATRIOTKA

Helena Stupka (z domu Sokołowska, ps. Jadzia) urodziła się w miejscowości Samojłowce na południu Ukrainy. Była córką Stanisława i Doroty z domu Liske, miała trzy siostry. Po wybuchu rewolucji w Rosji jej rodzina przeniosła się do Tczewa. W 1922 r. Helena wyszła za mąż za Jana Stupkę z Krakowa. Po urodzeniu dwójki dzieci angażowała się nie tylko w życie rodzinne, lecz także w działalność społeczną – organizowała imprezy dobroczynne i prowadziła kółko teatralne. Jej mąż działał w klubie sportowym „Soła Oświęcim”.

Po wybuchu II wojny światowej Helena wstąpiła do Związku Walki Zbrojnej, a następnie do Armii Krajowej, używając pseudonimu „Jadzia”. Zaangażowała się w działalność konspiracyjną, stając na czele Komitetu Niesienia Pomocy Więźniom Politycznym Obozu w Oświęcimiu. Wraz z Julią Ilisińską kierowała grupą kobiet, które organizowały żywność, odzież i lekarstwa dla więźniów KL Auschwitz. Jeden z punktów zbiórki mieścił się w jej mieszkaniu przy oświęcimskim Rynku, dokąd przeniosła się po tym, jak Niemcy zajęli jej dom na Zasolu.

Helena Stupka utrzymywała kontakty z więźniami, m.in. pośrednicząc w przekazywaniu rodzinom grypsów. Pomagała również więźniom, którym udało się uciec z obozu tj. Augustowi Kowalczykowi, Kazimierzowi Jarzębowskiemu, Stanisławowi Chybińskiemu oraz Florianowi Basińskiemu. Jeden z nich, August, tak wspomina tę pomoc: *Okolo połu-*

dnia nasze opiekunki przyniosły obiad. Najprzód poszli jeść esesmani, potem oni uważali, czy nie nadjeżdża [...] kontrola, a my znów po trzech, na połowie klatki schodowej jedliśmy obiad. Rosół, mięso z marchewka i ciastka na deser. Czy to nie sen chociaż, sen co tak przykry jest, gdy się człowiek przebudzi. Nie – to jednak rzeczywistość.

W marcu 1943 r. Helena została aresztowana przez gestapo, jednak po tygodniu odzyskała wolność. Zagrożona kolejnym zatrzymaniem, opuściła Oświęcim i ukrywała się m.in. w Rajczy i Jaworznie, kontynuując działalność konspiracyjną.

Po wojnie powróciła do Oświęcimia, gdzie prowadziła drogerię. Zmarła 6 czerwca 1975 r. w wieku 77 lat. Za swoją działalność została odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

W 2020 r. Rada Miasta Oświęcim uhonorowała jej pamięć, nadając imię Heleny Stupki rondu u zbiegu ulic Legionów i Maksymiliana Kolbego.

5. POLA BUKIETYŃSKA – ARTYSTKA, ŚPIEWACZKA

Pola Bukietyńska (właśc. Apolonia Pomietlarz), przysła na świat 15 stycznia 1917 r. Tu uczęszczała do szkoły podstawowej, po czym kontynuowała naukę w prywatnym Gimnazjum Koedukacyjnym w Oświęcimiu (dziś Liceum im. Stanisława Konarskiego). W latach młodzieńczych należała do Harcerskiej Drużyny Żeglarskiej im. Maurycego Beniowskiego działającej przy oświęcimskim Hufcu Harcerskim. Brała też udział w wyścigach kajakowych. Po zdaniu matury w 1935 r. przeniosła się do Krakowa, by podjąć naukę w klasie fortepianu i śpiewu solowego w Konserwatorium Muzycznym. Równocześnie studiowała dwa dodatkowe kierunki na Uniwersytecie Jagiellońskim – wychowanie fizyczne i biologię. Naukę przerwała wojna, a czas okupacji niemieckiej spędziła w swoim rodzinnym mieście. Prowadziła księgowość, była też pracownikiem Magistratu w oddziale meldunkowym i w Urzędzie Stanu Cywilnego. Jednak nic nie pasjonowało jej bardziej niż śpiew. Jeszcze w 1945 r. zaczęła pobierać lekcje śpiewu u prof. Mileny Boučkovéj w Czechosłowacji, a w latach 1946–1949 kontynuowała tam naukę. To właśnie wtedy zaczęła odnosić swoje pierwsze sukcesy na scenie muzycznej. Jej głos wzbudzał zachwyt u odbiorców. W 1947 r. zajęła II miejsce w Ogólnopolskim Konkursie Wokalnym „Młodych Talentów”, a od 1949 r. jej „liryczny sopran o niebiańskim kolorze” można było regularnie usłyszeć w Operze Śląskiej w Bytomiu. To właśnie z tą operą podpisała swój pierwszy kontrakt i pozostała jej wierna aż do przejścia na emeryturę.

Pola Bukietyńska była jedną z najpopularniejszych w Polsce solistek operowych. Najlepiej czuła się w operach Mozarta. W swoim repertuarze miała też 25 kompozycji innych twórców. Bardzo dobrze odnajdywała się w roli Desdemony w „Otellu” i Małgorzaty w „Fauście” oraz dziełach operowych o śpiewnej melodyce z silnym wyrazem dramatycznym. Można ją było podziwiać nie tylko w operach, ale również w bogatym repertuarze estradowym, często też występowała ze swoimi recitalami w filharmonii i Polskim Radiu. Swoje kwalifikacje muzyczne rozwijała w Instytucie Muzycznym w Halle (Niemcy). Prowadziła również prace dydaktyczne w Zespole Pieśni i Tańca Śląsk. Jej talent można było podziwiać na polskich scenach, ale także na Litwie, w Rosji, na Węgrzech, w Czechosłowacji, Niemczech i Stanach Zjednoczonych. W 1973 r. obchodziła jubileusz 25-lecia pracy artystycznej. Zmarła 24 maja 1981 r. w Katowicach, pochowana została na cmentarzu parafialnym w Oświęcimiu.

Karta pracy nr 4 A – Kobiety mojego miasta

Imię i nazwisko bohaterki:

1. Co robiła ta kobieta?

.....

2. Z jakim okresem historii Oświęcimia jest związana?

.....

3. Jakie wartości reprezentuje?

☐ odwaga

☐ poświęcenie

☐ pomoc innym

☐ kreatywność

☐ inne:

4. Czy miała wpływ na innych? W jaki sposób?

.....

.....

.....

Karta pracy nr 5 – Prawa kobiet dziś

Zaznacz, z którymi stwierdzeniami się zgadzasz:

☐ Kobiety i mężczyźni mają dziś w Polsce równe prawa.

☐ Kobiety nadal częściej doświadczają nierównego traktowania.

☐ Znajomość historii kobiet pomaga zrozumieć współczesność.

☐ Prawa nie zawsze oznaczają realne możliwości.

Dokończ zdanie:

Najważniejszą rzeczą, jakiej dowiedziałem/-am się na tej lekcji, jest:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SZKOŁA PONADPODSTAWOWA

Czas realizacji: 45 minut

Poziom: klasy szkół ponadpodstawowych

Temat: *Kobiety w walce o równość: historia, która zmienia świat*

Odniesienie do podstawy programowej:

Historia

I.1 – umieszcza wydarzenia historyczne w czasie i przestrzeni, posługuje się pojęciami historycznymi

- uczniowie i uczennice potrafią zarysować kształtowanie się procesu równouprawnienia w XX wieku

II.2 – analizuje i interpretuje różne rodzaje źródeł historycznych

- uczniowie i uczennice pracują z cytatami z tekstów źródłowych

II.6 – wskazuje związek między przeszłością a współczesnością

- uczniowie i uczennice porównują sytuację kobiet przed 1918 r. i dziś.

Wiedza o społeczeństwie / Etyka

I.3 – wyjaśnia znaczenie uczestnictwa w życiu publicznym i obywatelskim

- uczniowie i uczennice dyskutują o roli kobiet w polityce i społeczeństwie.

I.5 – ma wiedzę o prawach człowieka i mechanizmach ich ochrony

- uczniowie i uczennice analizują współczesne regulacje prawne dotyczące kobiet i mężczyzn (Konstytucja RP, Kodeks pracy).

II.1 – identyfikuje sytuacje naruszania praw człowieka i potrafi im przeciwdziałać

- uczniowie i uczennice mają świadomość współczesnych wyzwań dotyczących nierówności związanych z płcią.

Cele ogólne:

Zwiększenie świadomości uczniów i uczennic na temat praw kobiet

Cele operacyjne:

Uczeń/uczennica:

- zna podstawowe prawa kobiet obowiązujące w Polsce,
- rozumie historyczny kontekst walki o prawa kobiet,
- potrafi rozpoznać przejawy nierówności płci i reagować na nie,
- rozwija empatię, umiejętność dyskusji i pracy w grupie.

Metody i formy pracy:

- burza mózgów
- pytania otwierające
- miniwykład
- praca w grupach

Narzędzia i pomoce dydaktyczne:

- Karta Pracy (załącznik)
- kolorowe pisaki
- tablica/flipchart

Część wprowadzająca (informacyjna) do lekcji – materiał do wykorzystania

Cytat 1.

Władysława Weychert-Szymanowska (1917 r.):

Wrogowie równouprawnienia wysuwają jako argument najważniejszy rozbić ognisk domowych, zapędzają kobietę do kuchni i igły, Każą jej pilnować męża i dzieci. Utrzymują oni, że kobiety, walczące o prawa polityczne, pragną wyjść z domów na szerokie forum i zniszczyć szczęście rodzinne. Jest to nie tylko niezgodne prawdą, ale jej wręcz przeciwne. Niewysuwanie praw kobiet niszczy ogniska domowe, są one powiem rozbite tam właśnie, gdzie kobiety żadnych praw nie mają.

(Władysława Weychert-Szymanowska - polska pisarka i pedagogka oraz działaczka socjalistyczna i feministyczna. W niepodległej Polsce była współorganizatorką Instytutu Oświaty i Kultury im. Stanisława Staszica. Od 1919 r. działała w Klubie Politycznym Kobiet Postępowych).

Pytania przykładowe:

1. Jakie role społeczne były przypisane kobietom w Polsce przed 1918 rokiem, a jakie były ich aspiracje?
2. Jakie argumenty były używane przez przeciwników równouprawnienia kobiet, a jak można je obalić?
3. W jaki sposób brak praw wyborczych wpływał na życie polityczne i społeczne kobiet w tamtym okresie?

Cytat 2.

Fragment książki „Chłopki. Opowieść o naszych babkach” (wyd. 2019) Joanny Kuciel-Frydryszak:

Kobieta nie miała imienia. Często była po prostu ,babą'. [...] Chłopki nie mogły decydować o sobie, o swoim ciele, o pracy, o tym, za kogo wyjdą za mąż. [...] Przemoc wobec nich była normą – fizyczna, psychiczna, ekonomiczna.

Pytania przykładowe:

1. Jakie konkretne przykłady nierówności społecznej można dostrzec w opisie życia chłopskich kobiet w tym fragmencie?
2. Jak te przykłady wpływają na ich codzienne życie?
3. W jaki sposób brak możliwości decydowania o sobie i swoim ciele wpływa na poczucie tożsamości i autonomii kobiet w opisywanym społeczeństwie?

PRZEBIEG LEKCJI

Wprowadzenie (5 min)

1. Nauczyciel zadaje pytania:

- Z czym kojarzą wam się prawa kobiet?
- Jakie prawa przysługują kobietom w Polsce?
- Czy kobiety i mężczyźni mają w Polsce równe prawa?

2. Uczniowie wypowiadają swoje skojarzenia, nauczyciel zapisuje je na tablicy lub flipcharcie.

2. Część informacyjna (15 minut)

Treści do omówienia:

1. Historia praw kobiet w Polsce:

- 1918 r. – prawa wyborcze dla kobiet (jedne z pierwszych w Europie),
- PRL – kobiety aktywne zawodowo, ale ograniczone w polityce,
- lata 90. XX w. i współczesność – rozwój organizacji kobiecych, udział w debacie publicznej.

2. Współczesność a prawa kobiet:

- równość płci zapisana w Konstytucji RP (Art. 33),
- ochrona przed dyskryminacją w miejscu pracy (Kodeks pracy), dostęp do edukacji, dostęp do ochrony zdrowia,
- udział w życiu publicznym, prawa reprodukcyjne – kontrowersje (np. ustawa antyaborcyjna).

3. Wyzwania

- luka płacowa,
- niska reprezentacja kobiet w polityce i zarządach firm,
- przemoc domowa i problem dostępu do pomocy.

3. Część warsztatowa (20 minut)

1. Praca w grupach (15 minut) – Karta Pracy

2. Prezentacja wyników (5 minut)

Każda grupa prezentuje swoje pomysły, reszta klasy może zadawać pytania lub komentować.

4. Podsumowanie (5 minut)

Nauczyciel/-ka zadaje pytania

- Czego się dziś dowiedzieliście?
- Czy wasze zdanie na jakiś temat się zmieniło?
- Jakie działania można podjąć, aby wspierać równość płci?

Załącznik nr 1

KARTA PRACY

ZADANIE 1: Przeczytaj uważnie poniższe fragmenty. Każdy z nich opisuje jedną znaną Polkę, która przełamywała społeczne lub systemowe bariery.

Fragment A

W Warszawie nie było dla niej miejsca – Uniwersytet nie przyjmował kobiet. Przez lata oszczędzała pieniądze jako guwernantka, by wyjechać do Paryża i rozpocząć studia. Uczyła się nocami, w chłodzie i głodzie, a potem jako pierwsza kobieta zdobyła Nagrodę Nobla. Kiedy po śmierci męża objęła jego stanowisko, niektórzy profesorowie nazywali to ‘eksperymentem’. Ale to ona sama dokonała przełomowych odkryć – jako kobieta i jako naukowiec.

 Nazwisko:

Fragment B

Zostawiła męża, co w XIX wieku oznaczało społeczne wykluczenie. Żyła na własnych zasadach – pisała wiersze, korespondowała z intelektualistami, podróżowała z kobietą, z którą łączyło ją głębokie uczucie. W swoich utworach broniła kobiet, dzieci i chłopów. Napisała wiersz-apel w obronie dzieci z Wrześni. Była poetką, która mówiła własnym głosem.

 Nazwisko:

Fragment C

Już jako młoda dziewczyna publikowała opowiadania, choć kobiety rzadko były uznawane za ‘pełnoprawne pisarki’. Pisała o tym, o czym milczano – o seksualności, przemocy, hipokryzji elit. W czasie wojny działała w Radzie Pomocy Żydom, po wojnie dokumentowała zbrodnie niemieckie. Nie bała się mówić prawdy, nawet jeśli ją za to krytykowano. Dla wielu kobiet była głosem, którego same nie mogły użyć.”

 Nazwisko:

Fragment D

Była zwykłą robotnicą w stoczni, ale to właśnie jej niesprawiedliwe zwolnienie stało się iskrą do wybuchu strajku w sierpniu 1980 roku. Mówiono, że ‘jedna kobieta zmieniła bieg historii’. Przez lata działała w opozycji, narażając się na represje i wykluczenie. Uważała, że robotnik i robotnica mają takie same prawa – do godności, do głosu, do walki.

 Nazwisko:

Nazwiska do wyboru (wymieszane):

- Zofia Nałkowska
- Maria Konopnicka
- Anna Walentynowicz
- Maria Skłodowska-Curie

ZADANIE 2: Odpowiedz na pytania.

a) Z jakimi nierównościami mierzyła się opisywana kobieta?

(odnieś się do czasów, w jakich żyła, i sytuacji, w jakiej się znalazła).

.....

b) Co zrobiła, aby zachować swoją podmiotowość i walczyć o prawa?.

.....

c) Czy jej działania miały wpływ na losy innych kobiet/społeczeństwa? Jakie?.

.....

.....

UWAGA: jako wprowadzenie do lekcji można wykorzystać zwiastun lub fragmenty filmu „Siłaczki” w reż. Marty Dzido i Piotra Śliwowskiego (2018). Jest to fabularyzowany dokument o pierwszych polskich sufrażystkach, które walczyły o prawa kobiet na przełomie XIX i XX wieku. Patrz również materiały na stronie: <https://instytutpileckiego.pl/pl/wystawy/wirtualne-wystawy/podwojnie-wolne-prawa-polityczne-kobiet-1918-wystawa>.